

97.2636

21893

N. 6

3
945

ПОЧИВКА

МѢСЕЧЕНЪ ЛИТЕРАТУРЕНЪ СБОРНИКЪ

ЮНИЙ

1893

кн. 6.

СЪДЪРЖАНИЕ:

- I. *Малкия герой*, отъ Ф. М. Достоевский, (преводъ отъ русеки).
- II. *Столарътъ новалски*, отъ Адамъ Шимански (преводъ отъ френски)
- III. *Не е истина, но не е и лъжа*, отъ Гл. Успенский, (преводъ отъ русеки.)
- IV. *Съ единъ камънъ зидъ не става*, отъ Ф. Шпилягенъ. (Преводъ отъ нѣмски). *Продължение.*

НА НАРОДНА БИБЛИОТЕКА
КОЛАРОВИЧЕВЪ

ШУМЕНЪ

ПЕЧАТНИЦА „ИСКРА“

1893

82 B

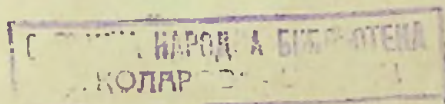
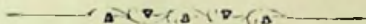
8. ~~2. 1792~~
1792. 1793. 1794.

МАЛКИЯ ГЕРОЙ

ОГЪ

Ф. М. Достоевски

Преводъ отъ русски

ИЗЪМЪНЪ

1893.

№ 2636

2 1893

№ 6

8259

ОП. НАЧЕЛА БИБЛИОТЕКА - ШУМЕН

КУПЕНА 19 84 № 15070

МАЛКИЯ ГЕРОЙ

отъ

Ф. М. Достоевски

По онова време азъ бѣхъ нѣщо на единадесетъ години. Презъ Юлий мѣсець бѣха ме пустинали на гости въ едно село до Москва, при единъ мой роднина П-въ у когото бѣха се събрали по то време до петдесетина души гости, на може би и повече... не помня, не ги смѣтахъ. Бѣше весело и шумливо. Съкашъ това бѣ празникъ, който се бѣ занозиналъ за да не се свършва никога. Съкашъ, домакинятъ бѣ си далъ дума колкото се може по скоро да прахоса голѣмото състояние и напестина сполучи неотколѣ да оправдае това надеждание, т. е. да расипаѣе всичко що имаше, до най послѣдния парица. Постоянно идѣха все нови гости. Пъкъ Москва се намираше на два раскрача далеко, така щото тия що замиваха, само правѣха мѣето за другитъ, и празника си вървѣше на редъ, увеселенията слѣдваха едни подиръ други и на забавленията не се предвиждаше края. Ту расходка на коне изъ околността на цѣли партии, ту расходки въ гората, или на рѣката: расходки съ фдеше, вечериния въ къщи, на голѣмата терасаа заобиклена съ три реда скъпоцѣнни цвѣтя, които нѣлияхъ съ благоухание пресния нощенъ въздухъ, при блѣсава освѣтленне, отъ което господжитъ и така почти вѣчки до една хубавици, излеждахъ още по хубави съ възбуденитъ си отъ дневнитъ впечатления лица, съ свѣтналиятъ си очи, съ прекрасния си веселъ говоръ, пресичанъ съ звънявтъ като звънче смѣхъ; танци, музика, пѣние. Ако небето се намръщеше, то съчиняваха се живи картини, гатайки, пословици; или се стѣкмѣваше домаиенъ театръ.

Нѣколко лица ясно иенъкиаха на пръвъ планъ. Не ще и дума, че злословието, клюкарството не липсваха, понеже безъ тѣхъ не съществува свѣта и милиони

хора, би измръляли отъ тъга като мухи. Но тъй като азъ бѣхъ на единадесетъ години, то не забѣлѣзвахъ тогива тия лица, увлеченъ съ свършено други нѣща, на и да забѣлѣзвахъ, то не вѣнчико. Нѣкои нѣща ми дойдоха по сетивъ на умъ. Само блѣскавата страна на картината можеше да се хвърли въ дѣтинскитѣ ми очи и цѣлото това въодушевление, блѣсъкъ и шумъ, — вѣнчико това до тогива не виждано и нечувано за мене, толкова ме смая, щото презъ първитѣ дни азъ съвсѣмъ бѣхъ зашемаденъ и малката ми глава се маеше.

Но азъ току говоря за единадесетъ си години, и разбира се, азъ бѣхъ дѣте—не повече. Мнозина отъ тия прекрасни жени, като ме милаха и не мислѣхъ още да питатъ за годинитѣ ми. Но — чудно нѣщо! едно непонятно за самия менъ, чувство вече бѣ ме завладѣло; нѣщо се мърдаше вече въ моето сърдце, до тогива непознато, незнайно за него, но поради което, то по-нѣкоги пламваше и туптѣше, като че оплашено и често ненадѣйно лицето ми се покриваше съ червенина. По нѣкоги, нѣкакъ си ме досрамяваше и даже ставаше ми нѣкакъ докатошно за различнитѣ ми дѣтински привилегии. Нѣкоги нѣкъ се осѣщахъ като смаянъ и се дръпвахъ нейдѣ гдѣто не би могли да ме видятъ, като че ли за да си поема въздухъ и нѣщо да си припомня, нѣщо което ужъ до сега, чинѣше ми се, съмъ го много добръ помнилъ и което ненадѣйно съмъ забравилъ, но безъ което, обаче, не ми е било възможно да се покажа и безъ което не можахъ да бѣдъ.

Ту най-насетивъ ми се струваше, че азъ нѣщо съмъ скрилъ отъ вѣнчки, но че никому по никакъвъ начинъ не съмъ го неказвалъ защото ме е срамъ на менъ малкото момче—до съзри ме е срамъ. Наскоро вередъ вихрушката, която ме заобикаляше, азъ се осѣтихъ нѣкакъ си осамотенъ. Тукъ имаше и други дѣца но вѣнчки—или много по-малки отъ мене, или нѣкъ много по-голямъ; та впрочемъ азъ не обръщахъ на тѣхъ внимание. Разбира се, че нищо не би се случило съ мене, ако азъ не бѣхъ въ изключително положение. Въ очитѣ на вѣнчки тия прекрасни госпожи азъ съмъ билъ също още малко, неопределенно същество, което тѣ по-нѣкоги обичаха да по-

милватъ, и съ което тѣ можяха да си играятъ като съ малка кукла. Особено едната отъ тѣхъ, очарователна блондинка съ богата гъста коса, какъто азъ никога отъ то на-сетѣхъ не съмъ срѣщала и навѣрно никога не ще срѣщна, като че бѣ си дала дума да не ме остави на мира. Менъ ме смущаваше, нея пъкъ весѣлаше смѣха който се въздигаше наоколо и който тя постоянно възбуждаше съ своитѣ си непадѣйши лудешки поетънки съ мене, което пѣщо повидимому ѝ доставяше голѣмо наслаждение. Въ пансона, между другаркитѣ нея навѣрно би я нарѣкли луда глава. Ти бѣ чудо хубава и пѣщо имаше въ нейната хубостъ такова, което неволно се хвърляше веднага въ очитѣ на челоуѣка. И разбира, се тя не е приличала на онии малки ерамежливи блондинки, блѣички като памукъ и пѣжии като блѣи мишки или попски дѣщери. На рѣстъ ти бѣ не висока и малко пѣдничка, но съ пѣжии, тънки черти на лицето, очарователно неписани . . . Пѣщо свѣтливо като свѣткавица имаше въ това лице та и цѣлата ти бѣ — като огънъ жива, пѣргава и лека. Отъ голѣмитѣ ѝ отворени очи като че ли се синѣха искри; тѣ блѣстяха като елмази и никога азъ не бихъ далъ такива сини, свѣтливи очи за никакви черни, на макаръ и да съж тѣ по-черни отъ самия андалуески погледъ, та и моята блондинка, правото, струване онаи прочута брѣнетка, която е въспѣлъ единъ прочутъ и прекрасенъ поетъ, който при това въ такива прегнеходни стихове, бѣ се заклѣлъ предъ цѣлата Кастилия, че готовъ билъ да си строи какалитѣ, само да му позволятъ съ крайчеца на прѣста си да се допре до намѣталото на неговата хубавица. Притурете при това, че *моята* хубавица бѣ най веселата измежду всичкитѣ хубавици на свѣта, най лудничева, смѣшлива, игрива като дѣте, макаръ че отъ петъ години бѣ женена. Смѣхътъ не наущаваше нейнитѣ устни, прѣсени както е прѣсена утрешната роза, която току що си е растварила, при първия слънчевъ лъчъ алената си благоуханна пѣнка, върху която още не съгъ нехнази едритѣ капки на росата.

Помня, че на втория день слѣдъ идването ми

имаше домашения театър. Салона бѣ, както се казва, препълненъ, нѣмаше нито едно свободно мѣсто; а тъй като ми се случи, кой знае защо, да позакъснѣя, то азъ бѣхъ принуденъ да се наслаждавамъ на крака. Но веселата игра все повече и повече ме влечение напраща и азъ неосѣтно се промъкнахъ до най първия редъ, гдѣто и заставахъ облегатъ о едно кресло върху което сѣдѣше една госпожа. Това бѣ моята блондика; но ний още не бѣхме запознати. И ето съвсемъ ненадѣйно азъ се загледахъ на нейнитѣ чудни окръглени, съблазнителни раменѣ, бѣли като млѣчна нѣва, макаръ че за мене рѣшително бѣ все едно да гледамъ: на чуднитѣ женски раменѣ или на шепчицата съ преголѣми огнени наделки що покриваше бѣлитѣ косми на една уважаема госпожа на първия редъ. До блондиската сѣдѣше една стара мома, една отъ ония, що вѣчно, както можахъ отсѣтиѣ да забѣлѣжа, се потаватъ по възможность по-близо до младички и хубавички жени, като избиратъ такива, които не обичатъ да пѣдятъ младежкѣта отъ себе си. Но не е тамъ работата: само че тая мома забѣлѣжа моитѣ наблюдения, наклони се къмъ съседката си и смѣшката ѝ пришегна нѣщо на ухото. Съседката ми веднага се обърна и помия че огнения ѝ погледъ така свѣтна върху ми вередъ мракътъ, щото азъ непомотвенъ да го поерѣцна, трѣпнахъ като поарентъ. Хубавицата се усмихна.

— Харесва ли ви се играта? попита тя като зърна лукаво и съ приемѣхъ въ очитѣ ми.

— Да отговорихъ азъ, като продължаватъ още да я гледамъ съ единъ видъ очудване, което видимо ѝ се харесваше.

— Ами защо сте на крака? Така ще се уморите; нима нѣма мѣсто за васъ?

— Именно, че нѣма, отговорихъ азъ повече загриженъ нежели заегъ съ пламтиция погледъ на хубавицата, и сериозно зарадвамъ, че най насѣтиѣ се е намѣрило едно добро сърдце, на което можахъ да искажа нещастieto си. — Търсихъ, по всички мѣста съ заловени, притурихъ азъ като че ли ѝ се оплаквахъ за гдѣто всичкитѣ мѣста бѣха заловени.

— Ела насамъ, живо каза тя бърза, на венчки рѣшени, също както и на вѣка лудничева идея, каквато и да хрумвѣше въ лудничевата ѝ глава, — ела насамъ при мене, и сѣдни въ пола ми?

— Въ полата ли?... повторихъ азъ смаянъ.

Азъ вече казахъ, че моятъ привилегии бѣха почнали сериозно да ме докачатъ и да ме засрамватъ. Тая, като че ли нарочно заминаваше другитъ въ туй отношение. При това азъ, и така винаги срамежливо и нерѣшително момче, сега, иѣкакъ особено бѣхъ почнахъ да се срамувамъ предъ женитъ и затова странно се смущавахъ.

— Тѣй зерь, въ пола ми! Защо не искашъ да седнешъ въ пола ми? настояваше тя и почна все по силно и по силно да се смѣе, Богъ знае защо, може би на измислицата си, или отъ радостъ че съмъ се толкова смутилъ. Но ти именно то търѣше.

Азъ се нечервихъ и смутенъ се озъртахъ наоколо като търѣхъ нейдѣ да се премахна: но тя ме надпревари, незнай какъ свари да улови ржката ми, именно за да не си отида като ме привлече къмъ себе си, ненадѣвно, съвършено безъ да очаквамъ, за преголѣмото ми съудване много ягко я стисна съ своитъ игриви, горѣщи прѣстенца и почна да стиска прѣсти ѣ ми и до толкова силно, щото азъ правихъ всевъзможни усилия да не извикамъ, при което най смѣнно се кривѣхъ. Освѣнъ това азъ странно бѣхъ очуденъ и смаянъ като видѣхъ че имало такива смѣшни и зли жени, които преказватъ съ момчетата такива глупости и при това толкова силно щиятъ, кой знае защо и предъ венчки. Види се нещастното ми лице отразжаване всичкитъ ми недоумѣния, защото пакостницата ми се смѣеше право въ очитъ като луда и при това все по ягко щипѣше и стискаше моятъ нещастни прѣсти. Тя бѣ въ въсторгъ, че е могла да се пошегува, да засрами бѣдното момченце и да го замае съвършено. Положението ми бѣ отчаено. Първо, азъ се бѣхъ стонилъ отъ срамъ, защото венчки наоколо ни бѣха се възвели кѣ дѣнасъ, единъ очудени, други съ смѣхъ веднага схванали, че хубавицата е направила иѣкоя смѣхория. Освѣнъ това странно ми се искаше да изви-

камъ защото тя стискаше пръститѣ ми съ единъ видъ жестокоостъ, именно защото азъ не извиквахъ; пъкъ азъ като спартавецъ бѣхъ рѣшилъ да истрая на болѣстѣта, отъ страхъ съ вѣкътъ си да не би да направя нѣкоя бъркотия, слѣдъ което азъ вече не знаяхъ какво би станало съ мене. Въ отчаяние, най насѣтихъ азъ започнахъ борба и захванахъ съ венчиктѣ си сили да тегля ржката си, но моята тиранка бѣ много по-силна отъ мене. Най сетихъ не можахъ да истрая, извикахъ—ти само то чакаше! Веднага тя ме остави и се обърна на една страна като че ни лукъ яла ни лукъ мирисала, като че не тя е направила нѣщо а нѣкой другъ—сжщо като нѣкой ученикъ който щомъ се възвие учителя вече е успѣлъ да направи нѣщо наблизю: или да щипне нѣкое слабичко, дребно момченце, или да го челне, или да го мушне, и пакъ да се обърне, да се оправн, да се задълбочи въ книгата си отъ предѣ и по такъвъ начинъ да остави разядосания си учитель що се е обърналъ като нѣкой хищникъ къдѣ безредицата—съ продългъ, неочакванъ носъ.

Но за мое щастие, общото внимание бѣ увлечено нея минута отъ майсторската игра на домакинтѣ който неспяняване въ пнесата, една отъ скрибовитѣ комедии, главната роля. Всички бѣха почнали да ржкопѣскають, и азъ вередъ гюрюлтията се промъкнахъ между редоветѣ и избѣгахъ най на-края въ отерѣщия кжтъ на салона и тамъ скритъ задъ една отъ колонитѣ, съ ужасъ гледахъ татъкъ, гдѣто седѣше лукавата хубавица. Тя все още се смѣеше като покри съ кърпа устицата си. И дълго време тя се озърташе като ме търсѣше изъ всичкитѣ кжтове — види се, отъ голѣмо съжаление за гдѣто се е свършила толкова скоро нашата лудничева борба, и омислена като какво още да направи.

Съ това се започна нашето запознайство и отъ нея вечеръ тя вече не ме напусти. Тя ме преследваше безъ мѣрка и срамъ и се обърна въ мой гонителка, тиранка. Всичкия комизмъ на постыпкитѣ ѝ спрѣмо мене се заключавање въ туй, че тя се каза влюбена въ мене и ме срамѣше предъ всички. Разбира се, на менъ, истински

дивакъ, всичко това много дотѣгване и ядосване, така щото азъ нѣколко нѣти вече се намѣрихъ въ таково критическо положение, щото бѣхъ готовъ да се сбия съ лукавата си обожателка. Моето смущение, моята отчаянна тѣга като че ли и насърчаваха да ме креслѣдва до край. Тя не се съжаляване, а азъ незнахъ пакждѣ да бѣгамъ отъ нея. Смѣхътъ който се дигаше наоколо ни, и който тя така умѣеше да предизвиква, само я подкороосване на нови пакости. Но, бѣха започнали да нампратъ че игритѣ ѝ отиваха много далечъ, та и нанети а, като си припомня сега, тя твърдѣ си позволяване сирѣмъ тѣково едно дѣте като мене.

Но такъвъ вече характеръ — ти бѣ еднѣ луда глава. Отеѣтиѣ азъ чухъ, че я разгевезилъ именно нейния мъжъ, твърдѣ дебелчекъ, твърдѣ певнесокъ и твърдѣ красивъ человекъ, много богатъ и работенъ — поне изгледваше такъвъ. Пъргавъ и огриженъ той и два часа не можеше да се сире на едно мѣсто. Всѣки день той отиваше въ Москва, поѣкоги два нѣти и винаги, както увѣриваше самси, по работа. По весела и по-добродушна, отъ тая смѣшна и между това винаги прилична физиономия мъчно можеше да се срѣщне. Той не само че обичаше жена си до слабостъ, до съжаление, — той ѝ се поклаѣше като на идолъ.

Той въ нищо не я стѣсняване. Другари и другарки тя имаше много. Първо защото малцина бѣха които не я обичаха, второ — тя самата много-много не избирание между другаритѣ си, макаръ че въ основата на характера ѝ имаше много по вече сериозность, отколкото можеше да си предположи человекъ споредъ всичко което сега расправихъ. Но измежду всичкитѣ си приятелки тя най вече обичаше и отличавахе една млада жена, нейна далечна роднина, която ежко се намираще измежду нашето общество. По между имъ имаше нѣкаква си нѣжна, истѣнчена връзка, една отъ ония връзки, що възникватъ поѣкоги когито се срѣщнатъ два характера, често съвършено противоположни единъ на други, но отъ които единия е и по-строгъ и по-чистъ отъ другия, когито нѣкъ другия съ високо смирение и съ благородното чувство на самоотѣнение, любо-

вно му се покорява, единиятъ осѣтилъ неговото превъ-
сходство, и като нѣкоя честъ еключва въ сърдцето него-
вото приятелство. Отъ тогѣва се започва нѣжия и благо-
родна истъиченостъ въ отношенията на тия характери:
любовъ и снисхождение безъ край отъ едната страна, лю-
бовъ и уважение отъ другата, уважение което достига до
единъ видъ страхъ, за себе си, предъ който на оного-
ва, когото толкова високо цѣнишь и до ревностно же-
лание съ вѣзка стѣпка въ живота все повече и пове-
че да се доближавашъ до неговото сърдце. Двѣтъ дру-
гарки бѣха на еднаква възраст, но помежду имъ има-
ше неизмѣрима разлика въ венчко, като захванемъ отъ
красотата. М—ше М. бѣ също много хубава, но въ ней-
ната хубостъ имаше нѣщо особено, що ясно и отлича-
ваше вередъ тѣлцата на хубавицѣтъ, имаше нѣщо въ
нейното лице, що неволно привличаше къмъ себе си
симпатитѣ на венчки, или по-добъръ, що пораждаше
благородна, възвишенна симпатия въ отерѣщени чело-
вѣкъ. Има такива щастливи натури. При нея вѣкъму ста-
ваше нѣкакъ по-добъръ, нѣкакъ по-свободно, нѣкакъ по-
топло и обаче нейнитѣ тъжовни голѣми очи, пълни съ
огънь и сила, глѣдаха боязливо и безпокойно, като че
подъ постояненъ страхъ отъ нѣщо враждебно и неми-
лостиво и тая чудна боязливостъ покриваше по нѣко-
ги нейнитѣ мирни, кротки чѣрти, които напомнова-
ха на човѣка свѣтлихъ лица на италиянскитѣ мадонни,
съ такава тѣга щото като я гледаше човѣкъ, еко-
ро се нажакваше, като че ли отъ собствена своя тѣ-
га. Това блѣдно, пѣхнало лице, въ което презъ безуслов-
ната красота на чисти правилни чѣрти и тъжовната мра-
чностъ на глухата, потайна скърбъ, толкова често още
испѣкваше първоначалния дѣтински образъ,—образъ на
неотколѣшни довѣрчиви години, и може би, на наивно
щастие; тая кротка но несмѣля, нерѣшителна усмивка,
венчко това пораждане тъжовно неволно участие къмъ
тая жена, щото въ сърдцето на вѣквигото неволно се
зараждаше сладката, горѣща грижа, която още отда-
лечъ я прещоръчваше и сродняваше човѣка съ нея. Но
хубавицата изглеждаше нѣкакъ мълчалива и потайна,
макаръ че нѣмаше същество по-внимателно и по-любя-

ще ако нѣкой осѣтѣше нужда отъ съчувствие. Има жени, които като че ли сѣ милостърдни сестри въ живота. Отъ тѣхъ може нищо да не са скрива, понѣ нищо косто е болно и паранено въ душата. Който страда-сѣмѣло и сѣ надѣжда върви при тѣхъ и не се бой че ще имъ дотѣгнениъ за щото парѣдко нѣкой измежду ни знае до колко може да има безконечно търпелива любовь, милость и всепрощение въ нѣкой отъ женскитѣ сърдца. Іѣли съкровищници отъ симпатія, утѣшение и надѣжда се криятъ въ подобни чисти сърдца, толкова често сѣщо паранени—иногда сърце по много обича,—то и страда—но гдѣто раната е скрита отъ любопитния погледъ, защото дълбоката скърбъ най често мълчи и се потава. Тѣхъ не ще ги смущава нито дълбочината на раната, нито гноятъ ѿ, нито вонята; който отива при тѣхъ той вече е достоенъ за тѣхъ; та тѣ сѣканъ и се разклатъ за подвизи... М-те М* бѣ висока на ръстъ, снажна, но до-нейдѣ си тънка. Всичкитѣ ѿ движения бѣха нѣкакъ не еднакви: ту баѣни, и даже нѣкакъ гордѣливи, ту дѣтиски бързи, а ещевременно единъ видъ боязливо смирение личеше въ нейното движение, нѣщо като че ли тришерливо и незащитено по косто отъ никого не просѣше и не молѣше защита.

Азъ вече казахъ че непохвалнитѣ притязания на лукавата блондинка ме срамѣха, ме смущаваха, параняваха ме до кръвъ. Но на това си имаше една причина тайна чудна, глушава, която азъ крияхъ, надъ която трѣнерѣхъ, и даже кога си помислювахъ за нея, на самъ, затѣгненъ въ нѣкой таинственъ, тъменъ кжтъ, гдѣто не проникваше инквизиторския, присмѣхулски погледъ на никаква синеока пакосница, само при мисълта върху тоя предметъ, азъ едвамъ не се задушвахъ отъ смущение, срамъ и страхъ — сѣ една рѣчь азъ бѣхъ влюбенъ, т. е. да рѣчемъ че съмъ казалъ глупость; това не можеше да бжде: но защо измежду всичкитѣ лица, които ме заобикалѣха вниманието ми улавѣше само едно лице? Защо само нея обичяхъ азъ да слѣди сѣ погледа си макаръ че рѣшително не ми бѣ тогава работата да изгледвамъ жени и да се запознавамъ съ тѣхъ. Случваше се това най често вечеръ, кога лопето време затварѣше всица ни въ кжци и когито азъ

самнитъ се потавахъ въ иѣкои кхтъ на салона и безцѣлно се озѣртахъ на около си, безъ да намѣри нѣкое по друго запитие, защото съ мене освѣнъ преследователкитѣ ми нарѣдко заговарване нѣкой, и въ такива вечери много ми домъччаване. Тогива се вгледвахъ азъ въ лицата, които ме заобикалѣха, велушвахъ се въ разговорътъ, отъ който често неотбирахъ нито думица и ето въ това именно време кроткитѣ погледи, тихата усмивка и прекрасното лице на М-ме М* (защото това бѣ тя) кой знае защо уловяване моето омаяно внимание, и рече не се махване това ми необичайно, неопредѣлено и неносотичкимо, сладко впечатление. Често съ цѣли часове, азъ като че ли не бивахъ вече въ сила да се откъсна отъ нея; азъ изучихъ вѣско нейно движение, вѣски нейнъ жестъ, научихъ вѣско едно трептене на гѣстия ѣ сребристъ по до нейдѣ си задущенъ гласъ и чудно нѣщо!—отъ вѣшкитѣ си наблюдени азъ изнаефхъ наедно съ бояливото и сладко впечатление, нѣкакво си още необичайно любопытство. Сѣканъ че ли азъ търефхъ разрѣшение на нѣкаква си тайна...

Най мѣчителенъ за мене бѣ приемфхътъ въ присѣтствието на М-ме М*. Тоя приемфхъ и комическитѣ преследвания, споредъ моето мѣние, даже ме унижаваха. И когито се случване да едне наоколо ми смѣхъ въ който даже М-ме М* взимаше по нѣкоги неволно участие, тогива азъ въ отчаяние, истрѣгвахъ се отъ свойтѣ си тиранки и избѣгвахъ горѣ, гдѣто и се потавахъ презъ останалата частъ на дени безъ да смѣя да си покажа очитѣ въ салона. Впрочемъ, азъ самей още не разбирахъ нито срамътъ си, нито вълненитето; цѣлия процесъ се извършваше въ мене безсѣзнателно. Съ М-ме М* азъ не бѣхъ още размѣнилъ нито двѣ думи, та разбира се и не бихъ се рѣшилъ. Но ето, една вечеръ, слѣдъ единъ нестѣрнимъ за мене день, азъ бѣхъ останалъ назадъ отъ другитѣ въ расходката и се връщахъ дома презъ градината. Върхъ нейка, въ една осамотена аллея азъ съзрѣхъ М-ме М*. Тя сѣдѣше сама-саминичка, като че ли парочно бѣ избрала това осамотено мѣсто, съсклонена глава къмъ гърдитѣ и машинално мачкане въ ржцѣ си кърпа. Тя толкова бѣ

замислена щото даже не чу какъ се доближихъ до нея.

Щомъ ме съзрѣ тя бърже се дигна отъ пейката, обърна се на една страна и азъ видѣхъ, какъ тя бърже отри очитѣ си съ кърпата. Тя плака. Като отри очи си ти ми се усмихна и тръгна ведно съ мене къдѣ къщи. Не помни какво говорихме съ нея; но тя постоянно ме премахваше подъ различни предлози: ту молѣше да ѝ откъсна пѣкое цвѣте, ту да видя кой минава изъ съседната аллея. И когато азъ се махвахъ отъ нея, тя веднага отново доближаваше кърпата до очитѣ си, и отриваше непослушнитѣ съязи, що никакъ не искаха да я нацуетятъ, постоянно отново се набираха въ сърдцето ѝ и се изливаха отъ очитѣ. Азъ разбирахъ че трѣбва много да ѝ дотѣгвамъ, щомъ ме премахва толкова често, та и тя самата вече виждаше, че азъ венчко съмъ забѣлѣзалъ, но само че не бѣ въ сила да се съдържи и това още повече ме караше да я съжалявамъ. Азъ се ядосвахъ на себе си, въ това време, почти дожаждахъ до отчаяние, проклинахъ се за непохватността и неразбраницината си, и все пакъ не знаяхъ като какъ по добръ да се премахна, безъ да искамъ, че съмъ забѣлѣзалъ скръбта ѝ. Азъ вървѣхъ наредъ съ нея скръбно очуденъ, даже оплашенъ, съвършено замянъ и безъ да намѣря нито думица за да поддържа разговора ни.

Тая срѣща толкова бѣ ме смаяла, щото азъ цѣла вѣчеръ съ жедно любопитство слѣдихъ м-те М* и не махвахъ погледа си отъ нея. Но случи се така, щото тя два пѣти ме улови посредъ моитѣ наблюдения, и кога ме забѣлѣза вторий пѣтъ, тя се усмихна. То бѣ единичката ѝ усмивка презъ нея вечеръ. Скръбта не се махваше още отъ нейното лице, което бѣ сега много прибѣднѣло. Презъ венчкото време, тя приказваше съ една старичка жена, зла и неразбрана баба, която никой не обичаше зарадъ нейното шпионство и клюкарство, но отъ която венчки се бояха, а поради това, бѣха принудени всекакъ да ѝ пригуждатъ — щѣтъ не цѣтъ.

Около десетъ часа, дойде мъжътъ на м-те М*. До тогива азъ я слѣдѣхъ, безъ да махамъ погледа си отъ скръбното ѝ лице; но сега, при неочакваното влизане на мъжътъ ѝ, азъ видѣхъ какъ тя цѣла трепна,

и лицето ѝ, и така вече приблидило, стана бѣло както прѣтъ. Това толкова се хвърляше въ очи, щото и други забѣляваха; и азъ почухъ на страна да се говори, че на горката м-ше М* не ѝ било до тамъ добръ, приказваха, че мажътъ ѝ билъ ревнивецъ, като арабинъ; не отъ любовъ, но отъ самолюбие. Преди венчко това бѣ европеецъ, човѣкъ съвремененъ, съ примѣри на нови идеи, и който се гордѣше съ тия идеи. По външностъ той бѣ съ черна коса, високъ и особено тѣлесичекъ човѣкъ, съ европейски бакенбарди, съ самодоволено червено лице, съ бѣли като сахаръ зѣби и съ безукорна джентелменска обноска. Минаваше за *уменъ човѣкъ*. Така въ нѣкои слоеве наричатъ една особенна порода хора огоена на чуждъ гърбъ, която съвършено нищо не иска да прави и у която отъ вѣчна лѣнивость и празностоение, намѣсто сърдце — парче сланина. Отъ тѣхъ ежидитѣ, винаги чувашъ, че нѣмали какво да правятъ вельдетвие на нѣкакви си твърди заплетени и враждебни обстоятелства, които изморявали „тѣхния гений“ и затова, съ били „за съжеление“; това у тѣхъ е такава богата фраза, такава *mot d'ordre*, тѣхна парола и лозунга, фраза, която нагоснитѣ шонари навѣкъ дѣ и постоянно повтарятъ и която почва най-сетнѣ да омръзва човѣку, като явно тартюфетство и празна дума. Впрочемъ, нѣкои отъ тия смѣшни хора, които никакъ не могатъ да си намѣрятъ работа, която Впрочемъ никога и не съ търели, се стремятъ именно да накаратъ всички да мислятъ, че у тѣхъ намѣсто сърдце, има не сланина, а напротивъ, нѣщо твърдѣ дълбоко, но какво именно — това не би могълъ да каже, даже най-вървия хирургъ, разбира се, отъ приличие. Тия госнода прекарватъ живота си, само като насочватъ венчикитѣ си инстинкти на дебелашкий смѣхъ, на най-жестоко осъждане и безмърна гордостъ. Тѣй като тѣмъ нищо по-друго неостава да правятъ, освѣнъ да забѣляватъ и изучаватъ чуждитѣ грѣшки и слабости, и понеже у тѣхъ има толкова добри чувства, колкото ги има отредени за една стрига, то тѣмъ и не е мѣчно при такива предпазители средства да прекаратъ живота си доста почтено. Съ това тѣ извъпрредно се гордѣятъ. Тѣ на-

примѣръ, сѣ почти увѣрени, че цѣлъ свѣтъ имъ дължи; че той у тѣхъ е като една стрѣла, която тѣ пазятъ на веѣки еднѣй, че веички освенъ тѣхъ сѣ глумци; че веѣкий прилича на портакалъ или на еонгеръ, който тѣ веднага ще изцѣдятъ, щомъ имъ потрѣбва сокътъ, че тѣ на веичко сѣ господари и че цѣлия той похваленъ редъ на иѣщата, проистѣа именно оттуи, че тѣ сѣ такива умни и характерни хора. Въ безмѣрната си гордостъ, тѣ не доуицатъ въ себе си недостатѣци. Тѣ приличатъ на ои редъ живиени шарлатани, вродени тартюфи и фалстафи, които до толкова сѣ се ошарлатанили щото най-насетѣ сами сѣ се увѣрили, че така именно и трѣбва да бжде, т. е. да живѣятъ тѣ и да шарлатанествуватъ; тѣ толкова често сѣ увѣривали веички, че тѣ сѣ честни хора щото най-сетѣ сами сѣ се увѣрили, че сѣ дѣйствително честни хора, и че тѣхното шарлатанство е именно честна работа. За съвѣстенъ, вътрешенъ срамъ за благородна оцѣнка, тѣхъ никогѣ не ги бива; за иѣкои иѣща тѣ сѣ твърдѣ дебелооки. На прѣвъ планъ у тѣхъ е винаги и въ веичко тѣхната златна личностъ, тѣхния Молохъ и Ваалъ, тѣхното великолѣпно *азъ*! Цѣлата природа, цѣлия свѣтъ за тѣхъ не е нищо, освенъ едно голѣмо огледало, което е създадено именно щото това имъ божество непрестанно да се гледа въ него и освенъ себе си никого и нищо да не съзира; споредъ това и не е чудно, че веичко на свѣта той вижда въ такъвъ безобразенъ видъ. За веичко такъвъ человекъ има приготвена фраза и — което е прочее върхъ на ловкостѣта отъ тѣхна страна — най модна фраза, даже тѣ сѣ именно, които помагатъ на тая мода като преповтарятъ голословно на веѣка дѣмисѣлта, усѣхътъ на който тѣ сѣ поосѣтили. Именно тѣ претендиратъ такова осѣщание да подишватъ такава то модна фраза и по рано отъ другитѣ да я усвояватъ, така щото, уиъ, отъ тѣхъ именно е излѣзла тя. Особенно тѣ си иматъ готовячка фраза за пеказване предѣлбокѣта си симпатия къмъ челоуѣчеството, за опредѣление, като коя е най-правилна и оправдана отъ разума филантропия, и най-насетѣ за безпрекъснатото корение на романтизма т. е. най-често веичко прекрасно и истинско, веѣки еднѣй атомъ отъ което е по-скѣпъ отъ цѣлата имъ раз-

лигавенна порода. Но много погрѣшно тѣ не ще опредѣлятъ истината, въ нейната преходна, неготова форма тѣ отблъсватъ венчко, което още не е дозрѣло, не се е установило, а само киши. Охолония човѣкъ цѣлия си животъ прекарва въ село, на венчко готово, самъ нищо не направилъ, безъ да знае до колко мъчно се върши всѣка работа, а затова горко му ако нѣкой закачи нѣкакъ грубо затлъстѣлитъ му чувства; това той никога не ще извини, винаги ще помни и ще си отмъсти съ насладение. Като слѣдствие на венчко ще излѣзе, че моя герой не е нищо по-друго, освѣнъ единъ непонимски до невъзможност надутъ човалъ, пълненъ съ поучения, модни фрази и падниси отъ всѣкаквъ видъ и родъ.

Но впрочемъ М-г М. имаше си особености и бѣ човѣкъ досга отличителенъ; той бѣ остроуменъ, приказливъ и добръ знаеше да разказва и въ салонитѣ винаги наоколо му се набираха хора. Нѣя вечеръ той особено сполучи да произведе впечатление. Той завладѣ разговора; върване му—бѣ много весель, радване се на нѣщо си и все пакъ сполучи да накара венчкитѣ да знаятъ него. Но м-те М* венчкото врѣме бѣ сѣкашъ болна: лицето ѝ бѣ тѣкава скърбно, щото ми се чинѣше че ей сега ще да затрѣперятъ на дългитѣ ѝ клѣпачи отдѣвешнитѣ съззи. Венчки това както, казахъ ме смая и крайно ме очуди. Азъ излѣзохъ съ чувство на нѣкакво си необяснимо любовитство и цѣлата нощ сънувахъ М* когато до тогива азъ много нарѣдко съмъ виждалъ безобразни сънища.

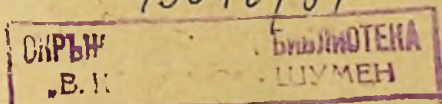
На другий день, рано сутринята ме повикаха за репетиция на живитѣ картини въ които и азъ имахъ рола. Живитѣ картини, театра и сѣтиѣ бала, венчко за една вечеръ, бѣха назначени за подирѣ петъ дни, по случай на рождението на по малката дѣщеря на домакинитѣ. На тоя празникъ, почти импровизиранъ имаше поканиени отъ Москва и околнитѣ дачи още до стотина души гости, така щото имаше голѣмо тичание, грижи и шумъ. Репетициитѣ, или по-право, преглеждането на костюмитѣ бѣха назначени не о време, рано сутренята, защото режисиора ни, известния художникъ Р*, приятель и гостенинъ на домакинитѣ, който отъ приятел-

ство бѣ се съгласилъ да вземе отгорѣ си съчинението и нарѣжданieto на картинитѣ, а въ сѣщото време и да ни научи, сега бързаше за въ грѣда за да купи нѣща по бутаферска частъ и за последни приготовления къмъ празникътъ, така щото нѣмаше време за губене. Азъ участвувахъ въ една отъ картинитѣ наедно съ m-me M*. Картината представляваше една сцена отъ средневѣковния животъ и се наричаше; „Госпожката на замъкътъ и нейния пажъ“.

Азъ осѣтихъ необяснимо смущение като се срѣгнахъ съ m-me M* на репетицията. Менъ ми се чинѣше че тя ей сега ще да прочете по очитѣ ми венчкитѣ мои мисли, съмнѣния, осѣждания, предположения, които бѣха се породили отъ вчера въ глава ми. Осѣтихъ това менъ все ми се чинѣше че съмъ виновенъ предъ нея, като съмъ видѣлъ съзвитѣ ѝ, и попречихъ на скръбта ѝ, така щото тя безъ друго ще ме гледа накриво като на неуритенъ свидѣтель и досадителенъ участникъ на нейната скръбъ. Но слава Богу, работата мина безъ голѣми грижи; менъ просто не ме забѣлѣзаха. Повидимому не я интересувахъ нито азъ, нито репетицията; тя бѣ разсѣяна, тѣжковна и мрачно замислена; явно бѣ че я мъчеше нѣкаква си голѣма грижа. Като свършихъ съ ролята си азъ побързахъ да се преоблека и слѣдъ десетина минути излѣзохъ презъ терасата въ градината. Почти същевременно отъ други врати излѣзо и m-me M* и тѣкмо насрѣщъ ни се зададе самодоволния ѝ съпругъ, който се връщаше отъ градината, слѣдъ като бѣ завелъ тамъ цѣлъ кунъ жени и слѣдъ като бѣ ги предалъ на единъ отъ cavalier servant. Срѣщата на мъжътъ и жената види се бѣ неочаквана. M-me M* неизвѣстно защо ненадѣино се смути и като че ли досада се мѣрна въ нетърпеливото ѝ движение. Съпругътъ, който безгрижно свирѣше кой знае каква ария, и по пътя току оправѣше бакенбардитѣ си сега при срѣщата съ жена си, се начумери и я изгледа,—сѣкашъ още сега е предъ очи ми,—свършено съ инквизиторски погледъ.

— Въ градината ли отивате! попита той като видѣ умбрелата и книгата въ рѣцѣтъ на жена си.

15070/84

— Не, въ корията, отговори тя малко нечервена.
— Самичка?

— Съ него... издума м-те М* и посочи мене. Азъ се расхождамъ сама рано, притури тя съ единъ неравенъ, непредѣленъ гласъ, сѣщо така когато лѣжатъ за пръвъ пѣтъ въ живота си.

— Хм... пъкъ азъ току що оставихъ тамъ цѣла компания, тамъ всички се събрали до цвѣтния киошкъ за да неспроводятъ Н-й. Той заминава, знаете не ли?... Нѣкое нещастие му се случило тамъ въ Одесса... Братовчедката ви (той говорѣше за блондинката) хемъ се смѣе, хемъ едвамъ не плаче, всичко заеднѣжъ — не може челоуѣкъ да я разбере. Тя, впрочемъ, ми каза че сте били за нѣщо сърдити на Н-ски и затова не сте отишли да го неспроводите. Не ще и дума че нѣкоя празна работа!

— Ти се шегува, отговори м-те М* като слизаше по стѣлабата долу отъ терасата.

— Та това ли е вѣкидневния ви cavalier servant? притури м-г М*... като посви устнитѣ си и ме огледа съ лорнета си.

— Пакъ съмъ! извикахъ азъ, разядосанъ отъ присмѣхътъ му и като се немѣхъ направо въ очитѣ му, заеднѣжъ прескочихъ тритѣ стѣнала на терасата...

— Добъръ ви пѣтъ, измѣнка м-г М* и продължи пѣтя си.

Не ще и дума, че азъ веднага се доближихъ до м-те М* щомъ тя ме посочи на мажика си и я гледахъ така, както че отъ цѣлъ мѣсець съмъ излизалъ съ нея сутринъ на расходка. Но азъ никакъ не можахъ да разбера, защо тя така се бѣ смутила и заерамила и какво е имала на ума си когато се рѣши да приобѣгне къмъ малката си лѣжка? Защо тя просто не каза, че върви сама? Сега азъ незнаехъ какъ да я гледамъ; но онуденъ азъ въ сѣщото време, по най-наивенъ начинъ почнахъ крадинката да погледвамъ въ нейното лице; но сѣщо както и преди единъ часъ, на репетицията, тя не забѣляваше нито погледитѣ ми, нито моитѣ вѣми въпроси. Все сѣщото мажително безпокойствие, но още по явно, още по дълбоко отколкото преди, се показваше въ нейното лице, външението и нейния вървежъ. Тя панѣкадѣ

бързание и все по-вече и по-вече ускоряване стъпките си, и съвбезпокойство поглеждане вътка една алея вътка празнинка между храсталака, като се озъртане назадъ къмъ градината. И азъ също очаквахъ нѣщо. Ненадѣйно отзадъ ни се зачу конски вервейкъ. Това бѣ цѣла кавалкада отъ ѣздачи и ѣздачки, що испрацахъ ежидия Н-й, който така ненадѣйно нануцане наше-то общество.

Измежду женитѣ бѣ и моята блондинка за която расправѣше м-г М* като говорѣше за нейнитѣ съззи. Но споредъ обичая си, тя се смѣеше като нѣкое дѣте и весело скачеше на враиния си конь. Като ни доближи Н-й сие шапката си, но не се спрѣ и не каза на м-те М* нищо дума. Скоро цѣлата шапка се скри отъ погледа ни. Азъ зърнахъ м-те М* и едвамъ не извикахъ отъ очудване; тя стоеше като прѣстъ бѣла и едри съззи тѣчаха изъ очитѣ ѣ. Случайно, погледитѣ ни се срѣцнаха; м-те М* се нечерви и за малко се обърна на страна и безпокойтво и ядъ се показа на лице ѣ. Азъ бѣхъ излишенъ, по-вече отколко-то вчера, но къдѣ да се дѣна?

Ненадѣйно м-те М* като че ли се досѣти, разгърна книгата, що бѣ въ рѣжа ѣ, и зачервена като се назѣше да ме погледне, каза като че ли току що бѣ се досѣтила.

— Ахъ това е втората частъ—сбъркала съмъ, моля иди ми донеси първата.

Какъ да не разумѣя! Ролята ми бѣ свършена и не можеше чловѣкъ по сполучливо да ме премахне.

Азъ се завтекохъ за книгата ѣ и не се върнахъ вече. Първата частъ преспокойно си лежѣ на масата пей сутринъ...

Но азъ ходихъ като замаянъ; сърдцето ми туптѣше като че ли отъ неприкъснатъ страхъ. Съ ечикитѣ си сили се мъчихъ азъ да не се срѣцна съ м-те М*. Затуй нѣкъкъ съ нѣкакво дивашко любонитетство азъ гледахъ самодоволната личностъ на м-г М*, като че той трѣбваше сега да има безъ друго нѣщо си особено. Рѣшително не разбирамъ, какво имаше въ туй ми смѣнно любонитетство; само помня, че азъ бѣхъ необяснимо смѣнъ отъ всичко, което бѣ ми се надяло да видя нея

сутринь. Но денътъ за мене току се започваше и бѣ пъленъ за мене съ събития.

Тоя пътъ обѣдвахме твърдѣ рано. За вечерята бѣ назначена една обща увеселителна расходка до едно съседно село, на тамкашенъ сборъ и затова бѣ необходимо време за да се приготвимъ. Азъ вече отъ три дни мечтаяхъ за тоя расходка като очаквахъ сума веселби. За да пеняватъ кафето, всички бѣха се събрали на терасата. Азъ предназливо се промъкнахъ между хората и се скрихъ задъ третия редъ на креслата. Вѣчеше ме едно любопитство и едновременно менъ никъкъ не ми се искаше да се срѣща съ m-me M*. Но на случая бѣ угодно да ме тури недалечъ отъ моята гонителка блондинка. Тоя пътъ съ нея се извърши чудо: тя бѣ двойно-расхубавяла. Не знаая какъ и отъ що става това, но съ истинѣ такива чудеса случватъ често. Помежду ни бѣ, по това, време единъ новъ гостенинъ, високъ блѣденъ младежъ, отбѣлѣзавъ поклонникъ на нашата блондинка, току-що дошелъ отъ Москва, съкашъ че и рочно, за да замѣсти заминалия. И ки за когото приказваха че билъ отчаянно влюбенъ въ нашата хубавица. Що се отнася до новодошлия, то той вече отдавна бѣ съ нея въ също такива отношения както Бенедиктъ къмъ Беатриче въ шекипировското: „много шумъ за нищо“. На кѣсо: на нашата хубавица него деня необикновено и вѣрвѣше. Нейнитѣ шегѣ и говора и бѣха тъй грациозни, тъй довѣрчиво павни, тъй простително непредпазливи; тя съ такава грациозна самонадѣяиностъ бѣ увѣрена въ всеобщото възхищение, щото наистина презъ цѣлото време особено се прекланѣха предъ нея. Наоколо ѝ не се расшлѣване тѣлната отъ очудени, лапнати въ нея слушатели, и никогѣ тя не е бивала до толкова очарователна. Веѣка нейна дума събланияване и омайване, уловяване се, предаване се отъ уста въ уста и нищо една нейна шегѣ не отиване на вѣгъра. Отъ нея съкашъ никой и не е очаквалъ толкова вкусъ, блѣсъкъ и умъ. Всичкитѣ ѝ по-добри качества сѣ били веѣки день погребени въ най своеловни капризи, въ най упорита дѣтщинина, която едвамъ не достигане до карагозчийство; нарѣдко иѣкой ги е забѣлѣзвалъ, та ако и да ги е забѣлѣзвалъ, то не имъ вѣр-

ваше така щото сега необикновенния ѝ усѣхъ бѣ посерѣ-
цвять съ всеобщо, страстно удивление.

Впрочемъ, на тоя усѣхъ помагаше едно особено,
доста деликатно обстоятелство, като се вземе прѣдъ
видъ ролята, която играеше въ това време мажътъ на
m-me M*. Пакостницата бѣ се рѣшила — и трѣбва да
се каже почти за всеобщо удоволствие, или поне за
удоволствието на всичката младежъ — упорито да
го напада, велѣствие на много причини, види се,
твърдѣ важни въ нейнитѣ очи. Тя бѣ заловила съ
него цѣла стрѣла отъ остроти, подигравки и сарказми
най неотразими, най лукави, огладени отъ венчки стра-
ни, такива които тъкмо умѣрватъ цѣлата, но о ко-
ито никакъ не може да се залови чловѣкъ за отбѣс-
ване, и които само измъчватъ въ безплодни усѣ-
лни жертвата си и я докарватъ до побѣенѣване и до
най-смѣнно отчаяние.

Не зная навѣрно, но струва ми се, че венчко то-
ва бѣ приготвено отрано, а не току тѣй започнато. Още
въ време на обѣдъ бѣ се започналъ тоя отчаянъ дву-
бой. Казвамъ „отчаянъ“, защото m-r M* не скоро сло-
жи орѣжжето си. Той трѣбваше да събере всичкото
си присѣтствие на духътъ, всичкото си остроумие, всич-
ката си необикновена находчивость, за да не бѣде съ-
вършено побѣденъ и покритъ съ неоторимо безславие.
Венчкото това ставаше вередъ непрекъснатъ и неедър-
жимъ смѣхъ на венчкитѣ свидѣтели и участници въ
бой. Но за него тоя день не мѣзаше на вчерашния. За-
бѣлява се, че m-me M* пѣколко пѣти се опита да спре
непредназливия си другаръ, който съвършено желае-
ше да окичи ревнивия мажъ въ най-карагѣозчийски
и смѣненъ костюмъ, и както се виждаше, въ костю-
ма на „Синята Брада“, като се вземе предъ видъ всич-
ко що се запази въ паметта ми и най-наситѣ онай
роля, която ми се падна да играя въ туй обѣсване.

Това стана ненадейно, по най-смѣненъ начинъ. Съв-
семъ неочаквано и като че нарочно нея минута азъ за-
станахъ на лице, безъ да подозирамъ нѣщо лошо, и да-
же бѣхъ забравилъ неотколѣпнитѣ си предпазвания. Не-
надѣйно ме непречиха на прѣвъ планъ, като неприми-

римъ врагъ и естественъ съперникъ на m-г М*, като чловѣкъ отчаянно, до послѣдна степенъ влюбенъ въ жена му, въ която едновременно моята тиранка се закълна и даде дума, че у нея има доказателства и че не отколѣ, още днесъ ти видѣла въ корията...

Но тя не свари да довърши; азъ я присѣкохъ въ най-отчаянната за мене минута. Тая минута бѣ така безбожно пресмѣтната, така измѣнически подготвена за къмъ край, за карагѳозинскій свършекъ, и тѣй смѣнно нарѣдена, щото цѣлъ ескотъ отъ нездържимъ, всеобщъ смѣхъ посерѣцна тая послѣдна шега. И макаръ, че още тогива азъ осѣтихъ, че не на моя страна падане най-лошата роля — обаче бѣхъ до толкова смутенъ, ядосанъ и оплашенъ, щото, испъненъ съ стѣзи, тъга и отчаяние, занѣхтияхъ отъ срамъ, азъ минахъ двата реда на креслата, искочихъ напредъ и като се обърнахъ къмъ моята мъчителка, извикахъ съ растреперанъ отъ стѣзи и негодуване гласъ:

— Не ви е срамъ... високо... предъ венчки... да казвате такава... лоша... лъжа?! ... Като нѣкоя малка ... предъ венчки мъже ... Какво ще си помислятъ? ... Вий такава голѣма ... женена! ...

Но азъ не довършихъ — раздаде се страшно рѣкопѣканне. Моята поетѣжка произведе истинскій фуге. Главния ми жестъ, моятъ скъзи, а най-главно туй, че азъ, като че ли бѣхъ излѣзалъ да защити m-гМ*, всичко това възбуди такъвъ адеки смѣхъ, щото даже и сега при едно споменение, страшно ме досмѣшава... Азъ объркахъ концитѣ, почти полудѣхъ отъ ужасъ, и зачервенъ похлунихъ очитѣ си съ рѣцѣ, спуснахъ се къмъ вратитѣ, блѣзнахъ таблата, що посѣне слугата, и влѣзохъ горѣ въ стаята си. Извадихъ отъ вратитѣ ключътъ, който стѣрчение отвори и се заключихъ отвътрѣ. И добръ съмъ направилъ, тѣй като ме спогони цѣла тѣла. Не се мина и една минута, и цѣлата шайка отъ най-хубавицитѣ, натисна вратитѣ на стаята. Азъ чувахъ звънявния смѣхъ, непрекъснатъ говоръ; тѣ венчки приказваха наединѣжъ, като лѣстовички. Тѣ венчки, всички до една, ме молѣха, умоляваха да отворя поне за една минута; къпанѣха се, че не ще

ми направятъ нѣкое зло, а само ще ме цѣлуватъ и цѣлуватъ... Но... имаше ли за менѣ нѣщо по ужасно отъ това ново заканавање? Азъ само се червѣхъ отъ срамъ съ заровена глава въ възглавниците и не отворихъ — даже не се обадохъ. Тѣ още дълго време чувахъ и ме молѣха но азъ бѣхъ безчувственъ и глухъ, както, се сѣдва на единадесетогодишно момче.

Ами сега? Всичко е открито, всичко обявено, всичко което азъ толкова ревниво пазѣхъ и криехъ... Ще ме преслѣдва вѣченъ срамъ и позоръ!.. Истина че азъ самъ не знаехъ какъ да нарѣка оповъ, за което толкова се бояхъ и което бихъ некалъ да скрия; но нали азъ все пакъ съмъ се боялъ за нѣщо си, за да не би да се открие това нѣщо азъ съмъ треперилъ като листъ? Но сега, въ мъжки и безвильна тѣга, азъ узнахъ че то било *смѣшно и срамно!*

Инстинктивно азъ осѣщахъ че такава присѣда е лѣзлива и ежидновременно безчеловѣчна и груба, но азъ бѣхъ съвнѣанъ, унищоженъ; съзнателния процесъ като че ли се спрѣ, се заплѣте у мене; азъ не можахъ нищо да противостоя на тая присѣда, нищо добръ да я обмисля: азъ бѣхъ зашемаденъ; осѣщахъ само че сърдцето ми е безчеловѣчно, безсрамно парано и проливашъ безвильни съзвѣи. Бѣхъ ядосанъ; вътрѣ ми кивѣше негодување и умраза, която до тогава никогъ не самъ осѣщала защото само за прѣтъ нѣтъ въ живота си азъ осѣтихъ сериозно нещастие и всичко това наистина бѣ така, безъ никакви преувелчения. Въ мене, дѣтето, бѣ дебеланки закачено първото, още неопитно, още неопредѣленно чувство, толкова рано бѣ дакаченъ и потъпканъ първия благоухания дѣветвененъ срамъ и опозорено първото и може би, твърдѣ сериозно, естетическо възпитание. Разбира се, подигравачитѣ ми не сж знаели много нѣща и не сж ги догаждали въ моитѣ мъчения. Тукъ влизаше наполовина още едно необяснимо обстоятелство, което самъ азъ не можахъ да разбера и нѣкакви се бояхъ да го расчепкамъ. Въ мъжки и отчаяние лѣжахъ азъ постригъ по очитѣ си върху лѣглото, и ту огънь, ту тръпки побиваха моето тѣло. Мъчеха ме два въпроса: като какво е видѣла и какво е могла да види негодницата блон-

динка днесъ въ корията между мене и m-те М*? И най-насетнѣ второто питанне: какъ, съ какви очи, ще да мога сега да погледна азъ въ очитѣ на m-те М* и да не умра още нея минута, на мѣстото си отъ срамъ и отчаяние.

Необикновенния шумъ на двора ме некара отъ оно-ва полусъзнателно състояние, въ което азъ се намирахъ. Азъ се дигнахъ и отидохъ къмъ прозореца. Цѣлия дворъ бѣ преоблянъ съ файтони съ коне и шетливи слуги. Като че всички заминаваха. Нѣколкома ѣздачи бѣха вече на коньотѣ си; другитѣ гости се смѣстваха по файтонитѣ... Тукъ дойде ми наумъ расходката, и ето постепенно почна да ме улавя безпокойствие; азъ почнахъ да се взирамъ по внимателно, като търсехъ клепера си, но клепера ми го нѣмаше; видн се бѣха ме забравили. Азъ не се стърпихъ и се спуснахъ бърже долу, безъ да мисля и за неприятнитѣ ерѣци и за неотколѣвния си позоръ...

Грозна новина ме очакваше. За менъ тоя нѣмаше нито конь, нито мѣсто въ файтонитѣ; всичко бѣ заловено, завзето и азъ бѣхъ принуденъ да отетѣмъ на другитѣ.

Замаянъ отъ новото нещастие, заставахъ азъ на стълбитѣ и тъжовно гледахъ на дългата върволица отъ файтони и кабриолети, въ които нѣмаше нито мѣстиче за мене, и на напиченитѣ ѣздачки, подъ които нетърпеливитѣ коне ровѣха прѣтегъта съ конитата си. Единъ отъ ѣздачитѣ, кой знае защо, се позабави. Чакаха само него за да тръгнатъ. До стълбитѣ стоеше коньтъ му, който ровѣше съ конитата си и постоянно трепване и се издигаше на заднитѣ си крака. Двама слуги го държаха за юздитѣ, и всички преднизливо стояха на страна отъ него.

Наветина, бѣ се случило умразното обетятелство, споредъ което не можяхъ да отида и азъ, освѣтъ това бѣха дошли още нови гости и бѣха завзели всичкитѣ мѣста и коне, отъ които бѣха се разболѣли двама, между които бѣ и моя клеперъ. Но не само азъ страдахъ отъ това обетятелство: излѣзе, че и на новия гостенинъ, оня блѣдноликий младежъ, за когото вече споме-

нахъ, също нѣмаше конь. За да избѣгне неприятността, домакинятъ бѣ принуденъ да прибѣгне къмъ крайностъ; да препоръчае своя бѣсенъ, необученъ жребецъ, като притуря за очисване на съвѣстѣта си, че не е възможно да го ѣди чловѣкъ, и че той отдавна билъ отреденъ за проданъ, стига само да има кой да го купи. Но предупредения гостенинъ обяви, че той добръ знае да ѣди, та и въ всякой случай той е готовъ да сѣдне на каквото и да било само и той да отиде. Тогива домакинятъ млъкна, но сега ми се стори, че една двусмисленна и лукава усмивка играеше на устнитѣ му. Той очакваше ѣздача, що бѣ се похвалилъ съ искуството си, самси още не се качваше на коня си, и съ нетърпение потриваше рѣцѣ си, като постоянно поглежда къмъ вратитѣ. Даже нѣщо подобно, се предаде и на двамата слуги, които държаха коня, и които едвамъ динеха отъ гордостъ, застанали предъ толкова свѣтъ, до единъ такъвъ конь, който всяка минута можеше да убие чловѣка за нищо и никакво. Най-насътне и самия конь като че ли бѣ се надумалъ съ господаря си и държащитѣ го: той се държеше гордо, високомерно, като че ли осѣщаше че го гледатъ нѣколко любовитни погледи и като че ли се гордѣеше предъ всички съ своята лоша слава, също като нѣкое лудо момче що се гордѣе съ своитѣ пакости. Той като че ли извикваше дързастния що бѣ се рѣшилъ да посѣгне върху независимостѣта му.

Дързостния чловѣкъ най-сетнѣ се яви. Смутенъ че е накаралъ да го чакатъ, като тургаше рѣкавицитѣ си, той вървише напредъ безъ да издигне погледа си, слѣзе отъ сълбитѣ и се осѣти само тогива, когитѣ пострѣ рѣка си за да поеме хълката върхъ нетърпеливия конь, но ненадѣйно се смая отъ бѣсеното му издигане на заднитѣ крака и отъ предупредителния викъ на цѣлата оплашена публика. Младежа се отдрѣпна назадъ и съ недоумѣние погледна на дивия конь, който цѣлъ трѣнеренъ като листъ, хъркаше отъ злоба, диво се озѣртане съ налѣнитѣ си съ крѣвъ очи, и постоянно се издигане на заднитѣ си крака, като че ли съ намѣрене да се спусне въ въздуха и да повлече подирѣ си и двамата си водачи. Около една минута стоеше

той съвършено смаянъ, сестѣ поочервенъ отъ малко смущение, издигна очитѣ си, озърна се наоколо и погледна на испоплашенитѣ госножи.

— Коня е много добъръ! издума той като че ли на себе си: — и както се вижда, трѣбва да е много приятно да го ъзди чловѣкъ, но... но, знаете ли що? Азъ не ще отида, хвърли той като се обърна къмъ домакина съ своята широка, добродушна усмивка, която толкова приличаше на доброто му и умно лице.

— И все пакъ азъ ви смѣтамъ за превъзходенъ ъздачъ — заклѣвамъ ви се, отговори зарадвания владѣтелъ на недостойния конъ, като стиекане горѣщо, да же съ благодарностъ ржката на гостенина си: — именно защото още отъ пръвъ погледъ познахте съ какъвъ звѣръ имате работа, притуря той съ достоинство. — Вѣрвате ли че азъ който двадесетъ и три години съмъ служилъ като хусаръ, съмъ ималъ вече три пѣти наслажденнето да бѣдѣ пострѣшъ на земята по негово желанне, то е съ именно толкова пѣти, колкото пѣти съмъ възсѣдалъ тоя дембелинъ. Танкреде, братко, не сѣ за тебе тия хора: види се ъздача ти е пѣкой Крали Марко. Хайде закарайте го! Стига е плашилъ хората. Напразно само го некарахме, завърши той като потриване самодоволно ржцѣтъ си.

Трѣбва да знаемъ, че Танкредъ не му донасѣше никаква полза, само напраздно ъдѣше хлѣба: освѣтъ то ва стария хусаръ бѣ изгубилъ, споредъ него, едновременно и ремонтерска слава, като заплати баснословна цѣна за негодния дембелинъ, който печелѣше само съ красотата си... Но сега той бѣ въ въехищение, че неговия Танкредъ бѣ запазилъ достоинството си, бѣ спланилъ още единъ ъздачъ и съ това си спечели още нови, лудешки лаври.

— Какъ, нима не ще отидете? извика блондинката, която непременно искаше щото нейния cavalier servant да е при нея тоя пѣтъ: — нима ви е страхъ?

— Но вѣрвайте Бога, че е така, отговори младия чловѣкъ.

— И виѣ го казвате това сериозно?

— Чуѣте, мигаръ некате да си счуѣя врата?

— Тогива сѣдиѣте по скоро на моя конь; не се бойте, той е много кротъкъ. Не ще се забавимъ, много, веднага ще мѣнятъ сѣдлото! Шъкъ азъ ще се опитамъ да се кача на вашия; не е възможно щото Танкредъ да е винаги толкова неучтивъ.

Казано-сторено! Накостницата скокна отъ сѣдлото си и послѣднитѣ думи произнесе като се доближи до насъ.

— Много злѣ познавате вий Танкреда, ако мислите че той ще позволи да го осѣдлаятъ съ вашето негодно сѣдло! Та и азъ не ще позволя да си счупите врата, Нанетина щеше да бѣде много жално! издума домакинитѣ ни като преувеличаваше, въ тая минута на вътрѣшното си самодоволство, споредъ обикновенното си и така вече преувеличената и неестествена натъртеностъ и грубостъ на своята рѣчь, което споредъ негово мѣние, го е препорѣчвало като добъръ челякъ, старъ службашъ и особено трѣбвало би да се харесва на господаритѣ. Това бѣ една отъ неговитѣ фантазии, неговъ любимъ и на всички насъ познатъ обичай.

— Ами ти цирлю, не ще ли се опиташъ? Нали искаше толкова и ти да отидешъ, продума дързостната ѣзачка, като ме забѣлѣза и за да ме подпокороса, посочи на Танкреда — въ същностъ само за да не се върне току тѣй, единъкъ слѣзла отъ конь и да не ме остави на миръ, щомъ съмъ се сбъркалъ и съмъ се показалъ предъ очитѣ ѝ.

— Ти навѣрно не си като... Хичъ иска ли прикаска, извѣстенъ херой—нима ще се опозоришъ ти да се оплашишъ? особено ако ви глѣдатъ прекрасниѣ пажо, притури тя като зърна m-me M*, файтона на която бѣ най близо до стѣлбата.

Умраза и чувство на отмъщение обърна моето сърце, когито прекрасната амазонка бѣ се опитила къмъ насъ за да се качи на Танкреда... Но не могъ да кажа, като какво сеѣтихъ азъ при тая неочаквана покана на накостницата. Сѣкашъ свѣтъ ми се замая, когато уловихъ погледа ѝ къмъ m-me M*. Веднага въ ума ми се роди една мисълъ... Да, впрочемъ, това бѣ само едно мигновение, даке по малко: като барутена

пескра, или вече чашата бѣ се препълнила и азъ сега веднага се възмутихъ съ венчката си душа, но до толкова, щото ненадѣйно ми се понесе да смажа заседитѣхъ венчкитѣ си врагове, да имъ отгърна за венчко и предъ всички да покажа що съмъ за челякъ; или найнасътитѣ, нѣкой по чудо ме е запозналъ нея минута съ среднята история, отъ която до тогава и хаберъ си нѣмахъ и въ зашемадената ми глава завъртѣха се турнири, паладини, херои, прекрасни госпожи, звукове на конни, виковете и ржкоплескания на тълпата и измежду всички тия виковете, единъ боязливъ викъ на оплашено сърдце, който омайва сърдцето по вече отъ побѣдата и славата — право не можъ да кажа дали венчката тая глупостъ се извърши въ глава ми или по право, това е било предчувствие на тая още бѣдѣща и неизбѣжна глупостъ, но само азъ осѣтихъ, че моя часъ удари. Сърдцето ми трѣпна, подскочи и непомни вече, какъ азъ съ единъ скокъ се озовахъ до Танкреда.

— Пъкъ виѣ мислите че ще се опланиа? извикахъ азъ високомѣрно. Глава ми се замая отъ гнѣвъ, азъ бѣхъ се зацѣхтилъ отъ въннение и се нечервихъ толкова силно щото съзиди опариха страшитѣ ми.

— Хайде да видимъ. И като уловихъ Танкреда за хълката азъ вдѣнахъ крака си въ стрѣмето преди да сварятъ да се помръднатъ за да ме сврътъ; но въ тая минута Танкредъ се издигна високо на заднитѣ си крака, замота съ глава си, съ единъ скокъ се петъргна отъ ржцѣтъ на смаянитѣ слуги и се спусна като вихрь—само всички извикаха.

Богъ знае вече, като какъ азъ сполучихъ да вдѣна другия си кракъ; също не мога и да си обясня какъ какъ не съмъ петървалъ гемоветѣ. Танкредъ ме понесе задъ пармаклѣченитѣ врати, ненадѣйно възви надѣено и полѣтъ покрай пармаклѣцитѣ на сполуки, безъ да гледа нѣтъ. Само нея минута азъ чухъ отдирѣ си викътъ на петдесетъ гласа и тоя викъ се отзова въ примрълото ми сърдце съ таково чувство на доволство и гордостъ, щото никога не ще забравя тая безумна минута на моето дѣтиństwo. Всичката ми кръвъ нахлу въ главата ми, зашемади ме и потѣпча страхътъ. Азъ не

се осѣщахъ. Наистина, като си спомня сега, въ всичко това като че ли наистина, имаше нѣщо рицарско.

,Впрочемъ, всичкото ми рицарство се захвана и се свърши за по малко отъ едно мигновение, ипъкъ май щеше да си натегли рицаря. Та и тукъ незнай какъ съмъ се избавилъ. Наистина, азъ знаяхъ да ѣздя, учиха ме. Но моя клеперъ приличаше повече на овца, отколкото на конь. Не ще и дума, че азъ щѣхъ да хвъркна долу отъ Танкреда, ако само той имаше време да ме истреси; но като измина до петдесетина разскрача, той ненадѣйно се оплаши отъ преголѣмия камъкъ, що лѣжеше до пѣти и се хвърли назадъ. Той се обърна така не надѣйно, щото и сега още ми е чудно: като какъ не съмъ нехвъркналъ отъ сѣдлото като нѣкой топъ, на нѣколко раскрача и не съмъ си пукналъ главата, а пъкъ Танкредъ отъ таково ненадѣйно обръщение не си е осакатилъ краката. Той се спуена назадъ къмъ вратитѣ, като мотаеше яростно съ глава си и се хвърляше отъ една на друга страна като че замаянъ отъ идъ постоянно поритваше и съ всѣкий единъ скокъ се мъчеше да ме стърколи отъ гърба си, съкашъ че на гърба му бѣ се вилъ съ зѣбитѣ си и нектетѣ нѣкой тигръ. Още малко и азъ бихъ полѣтълъ; азъ вече падахъ; но вече нѣколкома ѣздачи се бѣха спуенали да ме спасяватъ. Двата отъ тѣхъ пресѣкоха пѣти къмъ полето, двама други се доближиха до краката ми, като стиснаха отъ двѣтъ страни Танкреда съ копѣтъ си и когото бѣха уловили вече за юздитѣ.

Сѣдъ нѣколко секунди ний бѣхме до сълбитѣ.

Менъ ме свѣха отъ коня, приблѣдилъ почти примрълъ. Азъ цѣлъ треперѣхъ като нѣкой листъ: сѣщо както и Танкредъ, който бѣ застаналъ като палѣгаше съ цѣлото си тѣло назадъ, безъ да мръдне като че врасалъ съ копѣтата си въ земята, и тежко пенущаше пламенното си дихание презъ зачервенитѣ си димящи ноздри, цѣлъ растреперянъ на дребни трѣпки и като че ли поразенъ отъ докачение и злоба зарадъ ненаказаната смѣлостъ на едно дѣте. Наоколо ми се раздаваха виковете на емушание, очудване и оплашване.

Въ тая минута блуждающъ ми погледъ се срѣщна

съ тоя на обеспокоената и приблѣдитѣлата, m-me M*, — не можъ забрави това мигновение — веднага лицето ми се покри съ червенина, пламна като огънь; не знай какво стана съ мене, но смутенъ и уплашенъ отъ своето собствено осѣщанне, азъ боязливо наведохъ долу очитѣ си. Но погледа ми биде забѣлѣзанъ, уловенъ, откритъ. Всички погледи се обърнаха къмъ m-me M* и сварена неприготвена отъ всеобщото внимание, тя сама ненадѣйно се нечерви като дѣте отъ нѣкакво си неволно и наивно чувство и на сила, макаръ и твърдѣ несполучливо, се помъчи да потули нечервяването си съ смѣхъ...

Всичко това гледано отъ страни, разбира се, е било много смѣшно; но въ тая минута една пренапънна и неочаквана постъпка ме отърва отъ всеобщия смѣхъ като придаде особена боя на цѣлата случка. Виновицата на цѣлото беспокойствие, оная що бѣ до тогива мой непримиримъ врагъ, прекрасната моя мъчителка, ненадѣйно се спусна да ме пригрѣща и цѣлува. Тя глѣдала безъ да вѣрва очитѣ си когито съмъ дръзналъ да приема предложението ѝ, и да издигна рѣкавицата която тя хвърли на мене съ погледа си къмъ m-me M*. Тя едвамъ не умрѣла отъ страхъ и укори на съвѣтъта, когито азъ съмъ хвърчалъ съ Танкреда но сега когато всичко се свърши, особено когито тя улови погледа ми, хвърленъ къмъ m-me M*, моето смущение, ненадѣйното ми нечервяване, когато най насѣтне тя сумѣ да придаде на тая минута споредъ романтичeskото настроение на лекоумната си главица, нѣкаква си тайна, недосказана мисль, — сега слѣдъ всичко това тя толкова бѣ въехитена отъ моето „рицарство“, щото се спусна къмъ мене и ме стисна къмъ гърдитѣ си трогната, горда зарадъ мене, радостна. Слѣдъ една минута тя издигна ерѣнци всички, които се бѣха патрунали наоколо ни, най наивно, най строго лице, на което трептѣха двѣ малки, слмазни сълзици, и съ сериозенъ, важенъ гласецъ, какъвто никоги не бѣха чули отъ нея, продума като ме сочеше: »Mais c' est tres serieux mesieurs, ne riez pas!“ безъ да забѣлѣзва че всички я гледатъ захласнати отъ свѣтлия ѝ въсторгъ. Всичко това: бър-

зото ѝ движение, това сериозно лице, тая простодушна наивност, тия познати до сега сърдечни съзвучия, що плъхна въчно заемнитъ ѝ очици, бѣ въ нея така неочаквано, щото всички стояха предъ нея, като наелектризирани отъ погледа ѝ, отъ бързата ѝ огненна речъ и движение. Съкашъ, никой нѣмаше сила да махне погледа си отъ нея отъ страхъ да не иетърве тая необикновена минута въ вдъхновенното ѝ лице. Даже самия домакинъ, и той бѣ се ичервилъ като бужуръ, и увѣрѣвалъ, че ужъ чули какъ той отсѣгне се съзнавалъ, че „за срамотитѣ“, той почти цѣла минута билъ влюбенъ въ прекрастната си гостенка. Разбира се, че подиръ всичко това азъ бѣхъ рицаръ, херой.

— Делоризъ! Тогенбургъ! чуваше се наоколо ми. Чуха се рѣкоцаѣскания.

— Ей го новото поколение! иритури домакинътъ.

— Но той ще отиде, безъ друго ще отиде, съ насъ! извика хубавицата: ний ще му намѣримъ, ний трѣбва да му намѣримъ мѣсто. Той ще сѣдне до мене, въ пола ми... Или не, не! Събърахъ! поправи се тя, като се иземъ, безсильна да сдѣржи вече смѣхътъ си, при напомняването на първото ни запознанство. Но смѣянецъ, ти нѣжно гладѣше рѣката, ми като се мъчеше да ме придобри за да не би да се докача.

— Безъ друго! Безъ друго! подвзеха нѣколко гласа; той трѣбва да отиде, той си е завоювалъ мѣстото.

И веднага работата биде разрѣшена. Оная сѣщата стара мома, която бѣ ме запознала съ блондинката веднага биде затрупана съ молби отъ страна на всичката младежъ, да остане въ къщи и да отсѣгне мѣстото си на менъ, съ което и трѣбваше да се съгласи, за преголѣмата си досада, съ усмивка, макаръ тайно и да се пукаше отъ ядъ. Нейната протектриса, около която се въртѣше тя, мой бивши врагъ и не откомъ станалъ другаръ, ѝ викаше като се качеше вече на коня и смѣянецъ като дѣте, че ѝ завижда, и самичка би искала да остане съ нея, понеже ей сега ще да рухне дѣждъ и всички ще ипоизмокри.

И ти наистина напорокутва дѣждъ. Слѣдъ единъ часъ рухна като отъ рѣкавъ, и расходката ни се раз-

вали. Пришудени бѣхме да почакаме нѣколко часа изъ селскитѣ колиби и да се върнемъ вече къдѣ десетъ часа, въ влажно, послѣ—дъждовно време.

Малко ме втрѣе. Въ минутата, когито щѣхме да тръгваме м-те М* се доближи до мене и се почуди че съмъ само по сетре и съ голъ вратъ. Азъ отговорихъ че не съмъ сварилъ да взема горния дрѣха. Тя взе една игла, и като забодѣ по нагорѣ, набраната яка на ризата ми, сие отъ шия си розовото си валяно шемче и го свърза на врата ми за да не истине гърлото ми. Тя толкова бързаше, щото азъ не сварихъ даже да я поблагодаря.

Но когито се върнахме, азъ я намѣрихъ въ малката гостна, наедно съ блондинката и съ блѣдния момъкъ, който бѣ спечелилъ него деня славата на ѣздачъ, защото се побоя да се качи на Танкреда. Азъ отидохъ да я благодаря и да ѝ дамъ шалчето. Но подиръ всичко станало съ мене, менъ ми бѣ нѣкакъ срамъ, но скоро ми се щѣше да си от. да горѣ, и тамъ на-самъ да обмисля и да разсѣди нѣщо си. Азъ бѣхъ препълненъ съ впечатления. Като връщахъ шалчето, азъ споредъ обичая, се исчервихъ до уши.

— Басъ държа, че той е искалъ да остави шала при себе си, каза младежа и се изсмѣ:—по очитѣ се познава, че жално му е да се отдѣли отъ шала

— Именно, именно така е! подвзе блондинката — Ей, че си билъ! Ахъ! издума тя съ явна досада, и поклати съ глава, но о време се сирѣ предъ сериозния погледъ на м-те М*, която не искаше далечъ да закара шегата.

Азъ побързахъ да излѣза.

— Ей, че си билъ и ти! продума пакостницата, като ме настигна въ другата стая, и като улови приятелски, двѣтъ ми рѣцѣ — да не си давалъ шала, щомъ толкова ти се искало да си го оставиши! Да бѣше казалъ, че нейдѣ си го турилъ и друго нищо! Ей че си билъ и ти! Не можешъ и туй да направи! Ей че си билъ смѣшенъ.

При това тя леко удари съ прѣстѣта си по брадата ми, изсмѣ се за гдѣто съмъ се исчервилъ като бужуръ.

— Нали съмъ ти приятелка сега! Свърши ли се враждата ни? Да, или не?

Азъ се засмѣхъ и мълчаливо стиснахъ пръстенцата ѝ.

— Тъй зеръ!... Защо си толкова приближнялъ и треперилъ? Да не те е втрѣсло?

— Да, не ми е добръ.

— Охъ, горкото! това е отъ силни впечатления! знаешъ ли що? Я, по добръ иди, па си лѣгни, безъ да чакашъ вечерята, пощемъ ще ти мпне. Хайде.

Тя ме заведе горѣ, и сѣкашъ на услугитѣ ѝ не ще има край. Като ми остави да се събличамъ тя слѣзе долу, намѣри чай, и сама ми го донесе, когито вече бѣхъ въ лѣглото. Тя сѣщо ми донесе и топълъ юрганъ. Менъ много ме очудиха и трогнаха всички тия услуги и грижи или съмъ билъ така настроенъ отъ цѣлия день, отъ ходеннето и отъ трѣската: но когито си вземахъ събогъмъ, азъ ягката и горѣщо я прегърнахъ, като най неженъ, най близкъ мой другаръ, и тукъ всичкитѣ впечатления заеднѣжъ нахлунаха къмъ разслабеното ми сърдце; азъ едвамъ не плачехъ, пристиснатъ о гърдитѣ ѝ. Тя забѣлѣза моята впечатлителность и като че ли самата ти, моята пакостница, бѣ малко трогната...

— Ти си много добро момче, припешна тя, като ме гледане съ милъ погледъ; — моля те, да не ми се сърдишъ. Не ще се сърдишъ — нали?

Съ една рѣчь ний станахме най нѣжни, най вѣрни приятели.

Бѣ доста рано, когито азъ се събудихъ, по слънцето пълнѣше цѣлата стая съ свѣтлитѣ си лъчи. Азъ скокнахъ отъ лѣглото си, свършени здравъ и читавъ, като че вчерашната трѣска съвсѣмъ я нѣмаше, намѣсто която азъ сега осѣщахъ въ себе си необяснима радостъ. Азъ си припомнихъ вчерашното и осѣтихъ, че бихъ далъ всичкото си щастие, за да могъ пакъ въ нея минута да прегърна като вчера новата си приятелка, нашата русокоса хубавица: но още бѣ твърдѣ рано и всички спѣха. Набързо се облѣкохъ азъ и слѣзохъ долу въ градината, отъ тамъ въ корийката. Азъ се промъкнахъ, гдѣто шумата бѣ по госта, гдѣто смолата отъ

дърветата мирношеше по-вече и гдѣто по-весело проникваше слънчевия лъчъ, зарадвахъ, че е могълъ тукъ-тамъ да пронижи мъгливата гъстота на листята. Въ хубаво, прекрасно утро.

Безъ да забѣлѣзвамъ, азъ все по-вече и по-вече се отдалечавахъ и най-накѣн излѣзохъ на другия край на корията, до рѣката Москва. Тя тѣчеше отпредъ ми, нѣщо около двѣста раскрача надалечъ подъ банра. На отерѣщия брѣгъ косѣха сѣно. Азъ се загледахъ какъ цѣли рѣдове отъ наострени коси, при всѣко замахване, свѣтвахъ слѣдъ което веднага се изгубвахъ като огнени змийчета; какъ покосената до корень трѣва на гъсти тѣсти купове лѣгаше по страни и се трушаше на прави и дълги брѣзди. Не помия, колко време се измина въ това ми съзерцание, когато ненадѣйно се стрѣснахъ, като захухъ въ шумата, до двадесетъ шага надалечъ отъ мене, по пътеката що водѣше отъ широкия пътъ къмъ къщата, хъркане и нетърпеливо конеско ровение земята съ копито. Не зная дали съмъ чулъ той конъ веднага слѣдъ пристиганieto на ѣздача, или отколѣ го чувахъ той шумъ, който незабѣлѣзано е дразнѣлъ слуха ми, безсиленъ да ме откъсне отъ моитѣ мечти. Съ любопитство вѣзяхъ азъ въ корията, и като изминахъ нѣколко раскрача чухъ гласове, които говорѣха бърже по-полека. Азъ дойдохъ още по-наблизо, предназначливо разворихъ клонетѣ на послѣднитѣ хрѣсталаци, които заобикалѣха пътеката, и веднага очуденъ отскочихъ назадъ: въ очитѣ ми се мърна бѣлата, позната рокля и тихъ женски гласъ се разраде на музика въ моето сърдце. Това бѣ m-me M*. Тя стоеше до ѣздача, който бърже ѝ говорѣше нѣщо отъ кони си и за мое очудване азъ познахъ въ него Н-и, оня младъ чловѣкъ който още вчера рано бѣ заминалъ и за когото толкува се грижеше m-г M*. Но тогива се говорѣше че той заминавалъ на югъ, нейдѣ надалечъ, и затова азъ много се зачудихъ, като го видѣхъ отново тукъ, рано и самъ съ m-me M*.

Тя бѣ възбудена и развълнувана като никога и на лицето ѝ свѣтѣха слъзи. Младия чловѣкъ държеше рѣката ѝ, която цѣлуваше наведенъ отъ сѣдлото. Азъ

сварихъ само минутата на раздѣлата имъ. Тѣ видимо бързаха; най-сетнѣ той извади отъ джеба си запечатанъ пликъ, подаде го а м-те М*, прегърна я съ едната си ръка, както и преди, безъ да слиза отъ коня, цѣлуна я силно и продължително. Слѣдъ една минута той шибна коня си и се изгуби като стрѣла. М-те М* дълго време гледаше подирѣ му, сетнѣ замислена, тъжовна се опъти къмъ къщи. Но слѣдъ като направи нѣколко стѣпки по пътеката, тя бърже раствори клопѣтъ и влѣзе въ корията.

Азъ тръгнахъ подирѣ ѝ, смутенъ и зачуденъ отъ всичко що видѣхъ. Сърдцето ми силно туптѣше, като оплашено. Азъ бѣхъ като че ли поразенъ, зашемаденъ! мислитѣ ми бѣха распилени; но помня, че не знаяхъ защо ми бѣ много мъчно. Сегисъ-тогисъ се мѣркаше отпредъ ми презъ шумата пейната бѣла рокля; машинално втрѣвѣхъ азъ подирѣ ѝ безъ да я изгубвамъ, и цѣлъ трѣперяхъ да не би да ме види. Най-наесѣтне тя тръгна по пътеката, която водѣше къмъ градината. Като почакахъ малко излѣзохъ и азъ; но какво бѣ очудванието ми, когато върху червения пѣсекъ на пътеката, азъ ненадѣйно съгледахъ запечатания пликъ, който познахъ отъ прѣвъ погледъ, она сѣщия, който преди десетъ минути бѣ даденъ на м-те М*.

Азъ го издигнахъ: отъ двѣтъ страни бѣло, никаква подписъ; на изгледъ не голѣмъ, но набѣхтанъ и тежтъкъ, като че въ него имаше три и повече листа пощенска хартия.

Какво ли означаваша тоя пакетъ? не ще съмнение че той би обяенихъ всичката тая тайна. Може би въ него бѣ доисказано туй що Н-й не се е надѣвалъ да искаже поради непродължителността на кратковременната срѣща. Той даже не бѣ слѣзаль отъ коня... Бързаль ли е той или може би се е боялъ да не истрае при раздѣлата, — Богъ знае...

Азъ се спрѣхъ, безъ да излизамъ на пътеката, хвърлихъ пакета, на най-видно мѣсто и не махвалъ очитѣ си отъ него като си мислѣхъ че тя ще се сѣти за изгубеното ще се върне и ще търси. Но като почакахъ до четири минути, азъ не истрѣвѣхъ, издигнахъ отново намѣрено-

то, пъхнахъ го въ джеба си и спуснахъ се да настигна m-me M* Азъ я настиснахъ чакъ въ градината, въ голѣмата аллея; тя вървише право къмъ къщи, бърже, но замислена съ устрементъ надолу погледъ. Азъ не знаехъ какво да прави. Да отида при нея и да го дамъ? Това би биле все едно да ѝ кажа че венчико знаехъ и венчико съмъ видѣлъ. Азъ бихъ се издалъ още отъ първата дума. И какъ ще гледамъ азъ нея? Какъ ще ме гледа тя мене?... Азъ все се надѣвахъ, че тя ще се досѣти, ще се върне назадъ по стѣпикитѣ си. Тогива азъ бихъ могълъ незабѣлъзано да хвърля пакета на пътеката и тя би го намѣрила. Но не! ний доближавахме вече до къщата; видѣха я вече...

Нея сутринъ като че ли нарочно всички бѣха настанали твърдѣ рано, защото вчера слѣдъ несполучливата расходка, бѣха намислили друга, за която азъ нѣмахъ извѣстие. Всички се готвѣха да тръгнатъ и закусваха на терасата.

Азъ се позабавихъ около десетъ минути слѣдъ m-me M* и като заобиколихъ градината излѣзохъ отъ сѣрѣшната страна, много по късно отъ нея. Тя се расхождаше изъ терасата прибѣдѣла, и обезпковена, съ скръстени на гърди рѣцѣ, и както личеше по всичко, се мъчеше да задари въ себе си мъчителна и отчаяна тага, която явно личеше въ очитѣ ѝ, въ вървежа, въ всѣко нейно движение. По нѣкоги тя слизаше долу по сълбитѣ, и правѣше нѣколко стѣпки измежду фитаритѣ къдѣ градината; очитѣ ѝ нетърпеливо търсѣха нѣщо по пѣсака и по дѣскитѣ на терасата.

Нѣмаше съмнѣние: тя се сѣти за пакета и види се предполага че го е изгубила тукъ нейдѣ наблизе до къщата — да, това е така, тя е увѣрена въ това.

Нѣкои, а сѣтиѣ и всички забѣлѣзваха че тя е прибѣдѣняла и безпокойна. Затрунаха я съ распитвания за здравиято ѝ, съ досѣдителни съболѣзнувания, тя бѣ принудена да се смѣе, да се показва весела. Сегнесъ-тогисъ поглеждаше тя на мъжа си, който стоеше на единия край на терасата и приказваше съ двѣ госпожи и ежщия трепетъ, ежщото смущение както тогива, нея вечеръ когито той бѣ присе-

тигналъ, обзвеха нещастницата. Съ едната ръка пхнатата въ джеба гдѣто, бѣ пакета когото ягката стискахъ, азъ заставахъ на страна отъ всички, като молѣхъ съдбата дано нѣкакъ ти ме погледне.

Искаше ми се да ѝ върна дързостъта, да я успокоя макаръ само съ единъ погледъ; да ѝ каже нѣщо, безъ да видятъ другитѣ. Но когито тя случайно ме погледна, азъ трепнахъ и свалихъ погледа си долу.

Азъ виждѣхъ нейнитѣ мъчения и не се събъркахъ. Азъ до сега не знаехъ тайната, нищо не знаехъ освѣнъ онова що съмъ видѣлъ и що сега разказахъ. Тия отношения може би да не сѣ били такива, за каквито може да си ги предположи чловѣкъ отъ прѣвъ погледъ. Може би тая цѣлувка да е била послѣдния, слаба награда за жертвата, която е била принесена за нейното спокойствие и честъ. Н-й замина, той може би да е я оставилъ за винаги. Най сетнѣ и туй писмо що държахъ въ ръцѣтъ си, кой знае като какво е съдържало то? и какво да мисля и кого да осъждамъ? А пъкъ при всичко това, не ще съмнѣние, че ненадѣйното откритие на тайната, би билъ като ужасенъ, мълниеносенъ ударъ въ живота ѝ. Още е въ паметъта ми лицето ѝ нея минута: не можеше чловѣкъ да страда по вече. Да осѣща да знае, да е увѣрена, да чака като наказание, че слѣдъ четвъртъ часа, слѣдъ една минута, ще може да се открие всичко, че е намѣрилъ нѣкой пакета, че е взетъ; той е ненадписалъ, могатъ да го распечататъ, и тогива... що тогива? Има ли наказание по страшно отъ онсва, което я очакваше? Тя стоеше между бѣдѣщитѣ свои съдби. Слѣдъ една минута тѣхнитѣ засмѣни, лъстиви лица ще сѣ сграшени, неумолими. Тя ще да види присмѣхъ, злоба и ледено презрение на тия лица, а сѣтиѣ ще да настѣпи вѣчна, тъмна нощъ въ живота ѝ... Да, тогива азъ не разбирахъ всичко това така както си го обяснявамъ сега. Азъ можахъ само да осѣщамъ, да предчувствувамъ, да скърбя сърдечно за нейната опасностъ, която даже не до тамъ добръ съзнавахъ. Но каквото и да съдържаше нейната тайна, ония скръбни минути, на които азъ бѣхъ свидѣтель и които никоги не ще

забравя, много нѣщо биха опростили ако само е имало нѣщо да се прощава.

Но ето, че се раздаде веселия знакъ за трѣгване; венчки радостно се замърдаха: отъ всички страни се раздаде веселъ говоръ и смѣхъ. Слѣдъ една минута терасата биде праздна. М-те М* се отрече отъ расходката, като се съзна най-наесѣтиъ че не ѝ било добръ. Но, слава Богу, венчки трѣгнаха, венчки бързаха, и неостана време за съболѣзнувания, распитвания и съвѣти. Малцина останаха въ къщи. Мъжъ ѝ продума нѣколко думи; тя отговори че още днесъ ще да оздрави, че да не се безпокои, че нѣма що да си лѣга, че тя ще да отиде въ градината сама... съ мене... Тукъ тя ме погледна! Имаше ли по голѣмо щастие. Азъ се исчервихъ отъ радостъ; слѣдъ една минута ний трѣгнахме.

Тя трѣгна по сѣщитѣ аллеи, пътеки и пътечки по които отдѣвѣ бѣ се върнала отъ корията, като припомнише инстинктивно предишния пѣтъ, гледане неподвижно отпредъ си, безъ да откъсне погледа си, трѣше безъ да ми отговаря, а може би даже бѣ забравила, че вървѣхъ съ нея.

Но когито стигнахме до мѣстото, гдѣто бѣхъ издигналъ писмото и гдѣто се завършваше пътеката, М-те М* веднага се спрѣ и съ слабъ, примрѣлъ отъ тъга гласъ издума че ѝ било по-лошево, че тя ще се върне. Но като стигна до пармъклѣцитѣ на градината тя отново се спрѣ, позамисли се: усмивка на отчаяние се показва върху устнитѣ ѝ и цѣла изнемощяла, измъчена, рѣшена на всичко, съ покорство, мълчаливо се повърна назадъ, като забрави тоя пѣтъ даже да ме придупреди...

Азъ се късахъ отъ мъка но не знаехъ какво да правя.

Ний отидохме, или по право азъ я доведохъ до мѣстото отъ което преди единъ часъ бѣхъ чулъ конския топотъ и разговора имъ. Тукъ близо до единъ гѣстъ храсталакъ имаше една пейка, направена отъ единъ прѣголѣмъ, цѣлъ камтъкъ, наоколо който се виеше бръшлянъ и растѣше полекия жасминъ и шинъкъ (изъ цѣлата кория се срѣщаха мостчета, бѣсѣдки, гротове, и тѣмъ подобни сюрпризи). М-те М*, сѣдна върху пейката, ка-

то погледна безсъзнателно цѣлия изгледъ що се простираше предъ очитѣ ни. Слѣдъ една минута тя разгърна книгата, и неподвижно се втренчи въ нея, безъ да разбърква страницитѣ, безъ да чете, безъ да съзнава какво прави. Часа бѣ вече деветъ и половина. Слънцето бѣ се издигнало високо и богато плувѣше отгорѣ ни по синето, дълбоко небо, като че ли се топѣше отъ собствения си огънь. Косачитѣ бѣха вече отишли далеко, едвамъ се виждаха отъ брѣгътъ ни. Слѣдъ тѣхъ непрекъснато плъзѣха брездитѣ отъ скосената трѣва и сегисъ-тогисъ тихия вѣтрецъ що подухваше отъ тамъ, ни донасѣше благоуханието отъ испарението ѝ. Наоколу ни царуваше неумълкаемъ концертъ на ония, що „нито женѣтъ, нито сѣятъ,“ а сѣ свободни като въздухътъ що разсичаха съ игривитѣ си крила. Сѣкангъ, тая минута всѣко едно цвѣтенце, най малката трѣвица испущаше жертвененъ ароматъ и казваше на създатели си: „Отче! Блаженна съмъ и щастлива!“...

Азъ погледнахъ нещастната жена, що единичка бѣ като мъртвецъ верѣдъ цѣлия тоя радостенъ животъ; на клѣначитѣ ѝ неподвижно висѣха двѣ сѣзи, истиснати отъ острата сърдечна болка. Въ властта ми бѣ да съживя и да направя честито това нещастно, примрѣло сърдце, и само не знаяхъ, какъ да пристѣпя къмъ това, какъ да направя първата стѣпка. Азъ се измѣчвахъ. Сто пѣтъ се накахъ азъ да се доближа до нея и всѣки пѣтъ като огънь пламваше лице ми.

Ненадѣйно една свѣтла мисълъ ме посѣти. Средството биде намѣрено, азъ въскръснахъ.

— Искате ли да ви набера китка, продумахъ азъ съ такъвъ радостенъ гласъ, щото m-meM* веднага издигна глава си и втренчено ме изгледа.

— Набери, отговорѣ ти най насѣтнѣ съ слабъ гласъ, като едвамъ се усмихна и пакъ свали погледа си къмъ книгата.

— Може и тукъ да захванатъ да косятъ трѣвата и не ще има вече цвѣти! извикахъ азъ и весело се спуснахъ напредъ.

Слѣдъ малко азъ събрахъ моята китка, простичка и сиромашка. Тя не струваше даже да бѣде турена въ

кънци, но колко весело туптѣше сърдце ми когато я събирахъ и я свързвахъ! Шиптъкъ и дивъ жасминъ, бѣхъ още събралъ, отъ мѣстото ни. Азъ знаяхъ че наблизо имаше нива съ озрѣла ржжъ. Тамъ отидохъ азъ за босилъкъ. Азъ го смѣсихъ съ дългитѣ класове на ржжъта, отъ която избрахъ най златни и едри. На сѣщното мѣсто, не далечъ азъ връхлѣтѣхъ върху цѣло гнѣздо отъ „не ме забравяй“ и букета ми почна да се попълня. По нататѣкъ въ полето се намѣриха сини звънчета и къклиця, а желтурчето отидохъ да събера на брѣга на рѣката. Най сетнѣ на връщанне, като наминахъ за малко въ корпията за да набера нѣкой другъ ясеневъ листъ, и съ него да обвия китката, случайно ми се непрѣчи цѣло семейство отъ синички цвѣтя, наблизо отъ които теменужната миризма издаваше скритото изъ гѣстата сочна трѣва, цвѣте, още цѣло покрито съ росни капки. Китката бѣ готова. Азъ я свързахъ съ дълга и тънка трѣва която оплетохъ като въже, и вътрѣ предпазливо пѣхнахъ писмото, като го закрихъ съ цвѣтята—но така щото можеше лѣсно да се забѣлѣжи, ако подарятъ поне съ най малко внимание моята китка.

Азъ я понесохъ на м-те М*. По пътя ми се стори, че писмото много личи: азъ още повече го скрихъ. Като дойдохъ по-наблизо, азъ го пѣхнахъ по навѣтрѣ въ цвѣтята, и най насѣтнѣ като наблѣжихъ мѣстото, го пѣхнахъ толкова на дълбоко, щото съвършено не личеше отвѣнъ. Бузитѣ ми бѣха пламнали. Искаше ми се да похлупа очитѣ си съ рѣцѣ и да избѣгамъ, но тя погледна китката ми така, като че ли бѣ съвършено забравила че съмъ отишелъ да я берѣ. Маниално, почти безъ да погледне, тя протегна ржка си и пое подарѣкътъ ми, веднага го тури на шейката, като чи ли бѣхъ само за това ѝ го далъ и отново почна да гледа на книгата, като че ли пренесена. Азъ бѣхъ готовъ да заплача отъ несполуката си. Но „само китката ми да бѣде до нея“, мислѣхъ си азъ, „само дано не я забрави“. Азъ лѣгнахъ не далеко върху трѣвата, подложихъ подъ глава си дѣсената ржка и затворихъ очи си, като че ли ме навиваше сънъ. Но азъ не махвахъ погледа си отъ нея и чакахъ...

Изминаха се нѣщо десетъ минути ; стори ми се, че тя все по-вече и по-вече ставаше блѣдна... Ненадѣйно благословенния случай дойде ми на помощъ.

Това бѣ една голѣма, златна пчела, която ми донесе за щастие добрия вѣтрецъ. Тя избръмча отпърво надъ моята глава и сетнѣ хвъркна къмъ м-те М*. Последняята махна еднѣжъ, дваждъ съ рѣка си за да я пропуди, но пчелата, като на пукъ, не се махваше. Найсетнѣ м-те М* улови китката ми и махна съ нея отпредъ си. Тая минута пакета изхвъркна изъ цвѣтята и падна право върху разгърнатата книга. Азъ трепнахъ. До нѣкое време м-те М* гледаше смаяна ту на пакета ту цвѣтята, които държеше въ рѣцѣтъ си и не вѣрваше на очитѣ си. Ненадѣйно тя се изчерви, пламна и ме погледна. Но азъ бѣхъ досѣтигъ погледа ѝ и бѣхъ си стисналъ ягката очитѣ, като че ли спя; никоги нея минута не бихъ я погледналъ въ очитѣ. Сърдцето ми примираше и туптѣше като нѣкое птиче, испаднало въ рѣцѣтъ на нѣкое кѣдрево, селско момченце. Не помня колко време лѣжахъ азъ така съ затворени очи: двѣ три минути. Найсетнѣ се одързостихъ да ги отворя. М-те М* жедно четѣше писмото и по пламналитѣ ѝ страни, свѣтналия ѝ пасъзленъ погледъ, по лицето ѝ, всеѣка една чъртичка на което треперѣше отъ радостъ, азъ се сѣтихъ, че щастieto ѝ бѣ въ туй писмо, и че раскиляна бѣ като димъ нейната тѣга. Мѣчително сладко чувство се вмѣкна въ сърдце ми, мъчно ми бѣ да се преструвамъ.

Никоги не ще забрави азъ тая минута.

Ненадѣйно се чуха, недалє отъ насъ гласове:

— M-me Natalie! Natalie!

М-те М* не отговори, но бърже се дигна отъ пейката, доближи се до мене и се наведе надъ глава ми. Азъ осѣцахъ, че тя ме гледа право въ очитѣ. Клепачитѣ ми трѣперѣха, но азъ се сдържахъ, и не отворихъ очитѣ си. Азъ се мъчихъ да дишамъ по-спокойно и по-равномѣрно, но сърдцето ме задушаваше съ беспокойнитѣ си удари. Горѣщото ѝ дихание опалваше моитѣ страни; тя близо-близо се наклони надъ лице ми, като че ли да го пениа; найсетнѣ цѣлувка и сълзи падна-

ха на моята ръка, на оная що бѣхъ сложилъ върху гърдитѣ си. И два пѣти ти я цѣлуна.

— Natalie! Natalie! Гдѣ си? чу се отново, тоя пѣтъ вече твърдѣ наблизо.

— Сегичка! отговори м-те М* съ гѣстия си сребренъ гласъ, но глухъ и треперящъ отъ съззи, толкова тихо щото само азъ можахъ да чуя това ѱ: сегичка!

Но тая минута сърдцето ме издаде, и като че ли венчката си кръвъ пропѣди къмъ лице ми. Въ сѣщото мигновение горѣща, бърза цѣлувка опари моятѣ устни. Азъ слабо извикахъ, отворихъ очитѣ си, но сѣщата минута отгорѣ имъ падна вчерашното валяно шалче, като че ли тя искаше да ме покрие съ него отъ слѣнцето. Слѣдъ едно мигновения, нѣмаше я вече. Азъ схванахъ само шумѣтъ отъ бързо отдалечающитѣ ѱ стѣнки.

Азъ бѣхъ саминъ.

Азъ дръпнахъ шалчето ѱ, и го цѣлувахъ безъ да се помня отъ радостъ; нѣколко минути азъ бѣхъ като лудъ!.. Азъ едвамъ дишехъ. Съ подирѣна глава съ ръка си, лѣжахъ азъ върху трѣвата и гледахъ безсѣзнателно и неподвижно отпреди си, на околнитѣ баири, нѣстритѣ ливади, рѣката, която ги заобикалѣше, и която до колкото държеше погледа ми, ласкатушеше измѣжду други още баири и села, що се мѣркаха като точици върху цѣлата покрита съ свѣтливи лѣчи далечнина; гледахъ синитѣ гори, които едвамъ се различаваха и които като че ли се димѣха подъ разгорѣщеното небе, и едно сладко спокойствие, като че ли навѣяно отъ тържественната тишина на картината, малко по малко смيري моето размѣтено сърдце. Менъ ми отлекна и азъ свободно въздѣхнахъ... Но цѣлата ми душа, нѣкакъ глухо и сладко примираше като че ли отъ нѣкакво си предчувствие, отгатвание на нѣщо си. Нѣщо, боязливо и радостно се отгатваше отъ оплашеното ми сърдце, що трѣптѣше въ очаквание... И ненадѣйно сърдце ми се разлюля, примрѣ, като че ли нѣщо го прониза и съззи, сладки съззи бликнаха отъ очи ми. Азъ ги похлунихъ съ рѣцѣ, и растреперенъ като мнѣтъ цѣлъ се отдадохъ на първото съзнание и откровение на сърд-

цето, на първото още не ясно прогледване на моята природа:.. Първото ми дѣтинство се свърши съ това мигновение...

Когато слѣдъ два часа се върнахъ въ къщи, азъ не сварихъ вече m-me M*. Тя бѣ заминала съ мъжа си въ Москва, споредъ пѣкоя ненадѣйна причина. Отъ тогива азъ вече не я срѣцнахъ.

СТОЛАРЪТЪ КОВАЛСКИ

отъ

Адамъ Шималски.

(преводъ отъ френски)

Запознанството си съ него азъ дължа на случая, или по добръ да кажа, на пролѣтъта въ Якутскъ, оная сибирска чудна и прекрасна пролѣтъ, която ни единъ европеецъ не може да си я представи. Якутското слънце почва обикновено да грѣе отъ втората половина на мѣсецъ априлий. Презъ мѣсецъ май, огненния му кръгъ едвамъ захожда за нѣколко часа и топлината става нетърпима. Обаче, до като голѣмата Лена не се освободи отъ зимнитѣ си окови, до като не се стопи снѣжния покривъ пострѣхъ до колкото държи окото на чловѣка по обширнитѣ дѣвствени гори, до тогива не може да се каже, че е настъпила пролѣтъта. Величественна борба се започва тогива между могъщитѣ слънчеви лъчи и тия страшни ледни блокове дебели до два метра, които не е въ сила да стопи, замръзватъ лата дълбоко на нѣколко стѣпки земя.

Най ситиѣ слънцето въстържествува, водитѣ потичатъ изъ дълбочинитѣ на лѣсоветѣ; Голѣмата Лена, царицита на водитѣ, голѣмата майка, както я наричатъ сибиряцитѣ, най насѣтиѣ се събужда за животъ и въ послѣднитѣ дни на мѣсецъ май въ Якутскъ чловѣкъ става зритель на едно любопитно явление. Изъ улицитѣ венчкитѣ жители, мъже жени, дѣца, старци вървятъ съ внимание съ протегнати шии, съ наострени уши, и слѣдятъ най малкия шумъ що иде откъмъ рѣката. Всеки шумъ веднага спира вървежа имъ, тѣ се обръщатъ по направлението отъ гдѣто иде той и се

услушватъ съ най дълбоко внимание. Ако отдалеченитѣ звукове отслабватъ и сѣж неясни, тѣ спокойно подвзематъ ижти си, но ако напротивъ шумътъ се уголѣмѣва, се изострѣва, и почва да пълни въздуха съ звукове подобни на грѣмотевица, придружени съ зловѣщи подземни удари прилични на шума отъ бурнитѣ вълни, тогава сжщитѣ тия Якутинѣ, толкова спокойни преди една минута, веднага необикновено се възбуждатъ и хиляди радости викоуе произватъ въздуха.

— Ледътъ се чуш!....!.... Ледътъ трѣтва!.... Чувате ли?..

Шумно се расниляватъ тѣ по всички посоки и бързатъ да занесжтъ на останалитѣ въ кжщи великата новина. И не само на приятелитѣ си, но и на всички които имъ се ерѣцатъ, тѣ възбудено извикватъ вълшебнитѣ думи:

— Лена е трѣгвала!...

Слѣдъ малко тия безконечно повторяни думи, изговоряни на всевъзможни гласа, стигватъ до най отдалеченитѣ юрти (кжщи).

Трѣкаво състояние обгрѣща тогива цѣлото население. Всички които сж въ състояние да станжтъ, бързатъ да се облекжтъ и всички стремително, като единъ челоуѣкъ се спущатъ къмъ рѣката.

Тамъ на скалистия брѣгъ, възбудената тълпа съ любопитство слѣди величественното природно явление, на което е дадено да се любоватъ жителитѣ на тая страна. Врѣхъ лѣгло до седемъ километра широко, огромни ледове, карани отъ течението, се натрупватъ на купища до баснословната височина на колосалнитѣ строения, подобно на гигански височини, които се топятъ, се сриватъ съ ужасни стенания, като прѣсватъ при това на около си милиони игли, които се разсѣватъ подъ слънчевитѣ лжчи на прекрасни цвѣтни бисери.

Но за да разбере челоуѣкъ добрѣ онова което събира тая възбудена тълпа върху брѣга на рѣката, той трѣба да прекара една зима въ Сибиръ. Тоя интусаизмъ тукъ ижма нищо общо съ естетическо наслаждение; изгледа на това величествено зрѣлище не взема никакво учас-

тие въ неговото външение: тия хора, които въ отчаяната си борба съ немилостивитѣ студове, сѣк истощили послѣднитѣ си сили, които отъ толкова време тъжатъ, въздишатъ за благодѣтелна слънчева топлина... тия хора иматъ единствена сама цѣль: да видятъ сѣ очитѣ си, най насѣтнѣ, окончателната побѣда на слънцето и съвършенното отпадане на тая немилостива зима. И една пълна, дѣтинска радостъ, се показва върху пожелатѣлитѣ лица на якутянитѣ, широкитѣ имъ уста се растягатъ и се показватъ още по голѣми отъ колкото си сѣк, а малкитѣ имъ черни очици блѣнятъ като запалени искри.

Опянепа отъ щастие, тълпата сѣкашъ се люлѣ!

— Благословенъ Богъ!.. Благословенъ Господъ!.. бърбори тя единъ презъ други, и обърната къмъ гиганскитѣ ледни планини, що се събиратъ съ чудовищна бързина, тя поздравява съ радостни викове паданieto на неумолимия си неприятелъ.

Бърже, огромнитѣ ледове поттиквани отъ течението на безбройни вълни, се сгромолясватъ, скриватъ се въ водата и се изгубватъ.

Още Лена не е пренесла и испогълнала тая баснословна ледна масса, и земята скоро се раздразява, и макаръ че тя никоги не отнеква на повече отъ двѣ стѣпки дебелина, природата бърза да се въсползува съ отпредицитѣ ней топли мѣсеци. За малко време венчко цѣвхва, и обширната равнина всредъ която се намира Якутскъ, приема очарователенъ изгледъ.

Плодоносна и зеленеющася, намѣсти разорана, покрита съ брѣстове, съ расклонена шума, съ плодоносни ливади, и съ безчисленно множество прозрачни езера, тая равнина гледана отъ височинитѣ които я заобикалятъ, прилича на една омайна градина, презъ която величествено змиеобразно се извиwa сребърний поясъ на Лена. И природната хубостъ на тая ливада, се усиwва отъ величественния поясъ на тъмнитѣ, дѣвственни лѣсове, които я заобикалятъ подобно на единъ чудесенъ оазисъ всредъ пустинята.

Якутскій окръгъ, безсѣмие, е единъ отъ най добритѣ окръзи въ Сибиръ. Тая мѣстность най дъл-

по време се ползува отъ благотворното слънце. Едвамъ освободени отъ тѣснитѣ си отвъртителни зимни юрти ((само по-бѣднитѣ Якутии оставатъ лѣтно време въ града) жителитѣ почватъ да пълнятъ пространството съ тъково движение, разгъричатъ такъвъ дѣятеленъ животъ, нападатъ неблагоприятната си почва така енергично, щото пулсътъ на тази земя, събудена съ сила много по-голяма отъ колкото по други мѣста, съкашъ трѣшва двойно по-осѣтно.

Преди всичко се празнува празника, който задължава якутянитѣ на различни благодарителни жертвоприношения, като: обилно излияние на кумисъ (питие съставено отъ кобилинско, пречистено мѣко). Слѣдъ това празничния видъ на страната не се измѣнява. Трѣвата съкашъ по чудо извиква отъ земята. Кравитѣ и кобилитѣ нагойватъ се съ мѣко, това богатство на якутиянина, и пречистения кумисъ съхне вече въ дървени-тѣ съдове.

Изгледа на тия прелѣтни възвишенности възраждането на тия хора, които ти се испрѣчватъ на всека стъпка, това нѣжно блаженство, което като че ли съставлява едно цѣло съ окръжаващия въздухъ, почване да внушава въ мене тъкова възхищение, щото слѣдъ малко азъ му се отдадохъ съ цѣлото си съществуване. Всеки день азъ излизалъ отъ града, отивалъ да се наслаждавамъ отъ чудесната природа и жедно да се къпя въ слънчевата мека топлина.

За цѣлъ на своитѣ разходки азъ обикновенно взималъ нѣкой отъ юртитѣ, прѣснати изъ полето и твърдѣ отдалечени една отъ друга, отъ което мѣстността се виждаше много по населена отъ колкото си е въ същностъ. Въ всека колиба, ступанинътъ ви черпи обикновенно съ кумисъ или прѣсно мѣко. Наистина че тия пития не сѣ лишени отъ една особенна неприятна, даже отвъртителна миризма, която кара чужденецътъ, кога ги поднася къмъ устнитѣ си да казва: мирише на якутиянинъ!... Но най-насътниѣ чловѣкъ се научава на нея, а що се отнася до мене, то азъ бѣхъ починахъ да ги пия въ твърдѣ голямо количество и безъ ни най-малко отвръщение.

Измежду многото юрти, които азъ посѣщавахъ, имаше една която особено ми се харесваше споредъ своята осамотеностъ, верѣдъ една гъста кория при брѣгътъ на едно дълбоко езеро. Тая колиба принадлежеше на единъ старецъ толкова остарѣлъ щото не го наричаха иначе освѣнъ съ почтенното име Охонуаръ (патрика). Той живѣеше съ жена си и едно младо момче. Всичкото му имание се състоеше отъ нѣколко кобилъ, двѣ крави и една кокошка.

Якутянитѣ сж народъ до невъзможностъ любопитенъ и говорливъ: почтенния Охонуаръ притежаваше и двата тия недостатъци въ най висока степенъ и тъй като знаеше да бърбори малко русски, то най често азъ ходѣхъ именно у него.

Първата му грижа, не ще и дума, бѣ да се научи отгдѣ и кой съмъ азъ.

Предъ единъ Русеинъ, жителъ на Якутскъ винаги се представлява смиренъ и нерѣшителенъ; и не е чудно: московецътъ билъ той облеченъ въ дрипи, винаги представлява за него господаръ, завоевателъ. Съ полякъ неговитѣ отношения биватъ по фамилиарни. Азъ не помня нито единъ Якутянинъ който да е останалъ равнодушенъ като му кажахъ моята пародностъ.

— Билакъ¹⁾! Билакъ, добрия братъ! обикновено извиквахъ по животѣ измежду тѣхъ.

И така още отъ самото начало азъ се поставихъ въ приятелски отношения съ Охонуара, а когато той посетилъ узна че съмъ ученъ чловѣкъ, че съмъ кадъренъ да изпълнявамъ държавна служба въ селото и че най сетилъ знаехъ да правя прошения, то неговото уважение къмъ мене пѣмаше граници, безъ обаче да пада въ голѣма фамилиарностъ. Благодарение на тая му симпатия, азъ винаги получвахъ отъ него малко и превъсходенъ кумисъ, и неговата добра старица, като ми поднасяше дървени сѣдъ винаги грижливо го истриваше съ своитѣ корави прѣсти и даже по най добросѣвестенъ начинъ облизване съ языка си пятната, които ѝ се виждаха за подозрителни.

Единъ день, кога се връщахъ отъ дневната си

(¹ Полякъ

расходка, азъ намѣрихъ моя патрика въ едно неестественно състояние; той не само че много приказваше но и бѣше толкова веселъ, какъвто азъ никогі до тѣхъ не бѣхъ го виждалъ. Слѣдъ малко азъ узнахъ, че моя почтенъ приятель се е помъчилъ твърдъ усърдно да постои и посѣяние съ ракія членовѣ си, които почваха да отпадатъ отъ преклонната възраст.

— Билацитѣ сѣ всички добри хора! — бърборѣше той твърдъ бърже и доста неясно, като пълнѣше дулата си съ мой тютюнъ. — Всѣки Билакъ е, или писателъ, или докторъ... а ако не докторъ... то ковачъ!.. Охъ, но ковачъ каквито ги имѣа по насъ... Ти си много добъръ човѣкъ, това си личи, и добъръ писателъ, и Сака (така якутяниниѣтъ нарича себе си) винаги ще помни, че Билакъ е неговъ братъ... Но ако ти кажахъ, че не винаги сѣмъ мислилъ тога, ти не би ми повѣрвалъ. Такъвъ, какъвто ме виждашъ сега, азъ сѣмъ видѣлъ вече седемдесетъ нѣтъ да изниква трѣвата, която добитѣкътъ е унищожавалъ предъ моитѣ очи. Да! имѣа и петнадесетъ години, когато азъ се бояхъ отъ Билака, като отъ нѣкой зълъ духъ. Ако ми се падѣше да ерѣцна нѣкого отъ тѣхъ, азъ като нѣкой заякъ гледахъ да избѣгамъ въ гората и тамъ се скривахъ въ най гѣстия хръсталакъ — и не бѣхъ само азъ, който мислихъ така!.. Всички якутияне мислѣха сѣщото, защото, виждашъ ли, приказваша много лоши нѣща за Билака; говорѣха, че тѣ имѣа рога, че билиа хората и още много други нѣща.

А тъй като, азъ се приемѣхъ на лѣгковѣриостта на патрикѣтъ, който е можалъ нѣкогѣ да вѣрва по добри глупости, то той се разсърди и се нечерви.

— Глупости, казвате ви!.. когато азъ и всички наоколо слушаме нѣща повтаряни отъ родъ въ родъ. Глупости... Нима ни смѣтате за дѣца? Азъ не зная, мѣшето, което сѣ имѣа за васъ поляцитѣ изъ другитѣ мѣста, но туй което добръ знаехъ, то бѣше винаги повтаряното, че Билацитѣ сѣ хора страшни и опасни.

Стареца глътна малко кумисъ и потегли едитѣкъ отъ дулата си.

— И имаше защо, продължи той... Билъ ми сѣи

още живъ, и синъ ми се тъкмѣше да се задомива, когато дойде тукъ единъ билакъ, заточеникъ. Очитъ му бѣха черни и свѣтли като кристалъ; той имаше дълга брада и голѣми мустаци. Той се настани не далечъ отъ тука — ей тамъ, на баира. По онова време той баиръ бѣ покритъ съ гора и съвършено не презиаше на сегашния; гората бѣше гъста и ни една брадва не бѣше още проникнала въ нея. Верѣдъ най гъстия хръсталакъ се издигаше една изоставена юрта. Тя се хареса на Билака и той се посели въ нея; но щомъ се той настани въ нея, гората стана недостъпна за венчки на нѣколко версти въ околността. Веѣки день виждаха го да се скита съ пушка на рамо. Щомъ съглеждане човѣшкото лице, било то даже казакъ... той стакмиване пушката си, и ако човѣка не усѣвшане да побѣгне, той стрѣляше отгорѣ му... Да, наистина той стрѣляше!.. Съ какво се е хранѣлъ?... Само лѣснитѣ духове може би да го знаятъ това, тъй като ни едно човѣческо същество не се е доближавало нѣкогн до него; отъ него бѣгаха като отъ чума. Ония що сѣ го видѣли скитающъ се изъ гората изъ най опаснитѣ мѣста, казваха, че отпърва той е билъ облѣченъ като сѣщъ господинъ; но по сетивъ... ходѣлъ облеченъ въ кожи, които безъ съмнѣние самъ си ги е скъривалъ, и тия сѣщи хора притуряха, че той ставалъ постепенно по ужасенъ на видъ... Брадата му стигвала до пояса, лицето му станало още по-блѣдно и очетъ му блѣстѣли като некри. Така отиде нѣколко години. Но една зима, верѣдъ най ужаснитѣ студове, когато духаше смъртоносенъ вѣтръ, той се изгуби... Ония, които бѣха се научили да го виждатъ, извѣстиха на началството. Възможно бѣ да го е постигнало нѣкакво нещастие?... Събраха се нѣкои други хора, предпазливо навлаѣзоха... и съгледаха билака прострѣнъ върху лѣглото си, обвитъ съ своятъ кожи и почти съвсемъ покритъ съ снѣгъ... Въ ясно стиснатата си дѣсна рака, той държеше едно малко кръстче... Билака бѣ умрѣлъ... умрѣлъ може би отъ гладъ, а може би и отъ студъ... ако не дяволътъ да му е отнѣлъ душата.

Разбираиъ ли сега защо толкова сме се плашили

ний отъ Вилка?.. защо сме се крили отъ него и отъ всички други... Хе, хе... ти си още много младъ, макаръ и да си писателъ. Охъ! или мислишь че разумнитъ хора ще се плашатъ току тъй—безъ причина?... тогава знай, че ти си се лъгалъ и че Сака не е извотно за какъвто го смѣташь!

Азъ оставихъ патриката, съ едно необяснимо чувство. Образътъ на тоя окаинникъ, полудѣлъ до толкова, щото да не бѣде въ състояние да търси видѣтъ на себе подобенъ, ме преслѣдваше. Азъ мислѣхъ, че тия ливади, тия шумади, що ги нагазвахъ азъ, нѣкоги той ги е газилъ, че той е влачилъ окаинното си съществуване верѣдъ тия цѣфтущи пжтечки. Дали страданията му сж били толкова голѣми или же душата му е била толкова чувствителна, щото да не е могла да истрае предъ несправедливостта и чловѣческата подлостъ? Или нѣкъ раздѣлата отъ своето отечество, раздѣлата отъ любими нему същества, да го е смазала до толкова.

Потъналъ въ тия мисли, азъ се връщахъ въ града, когато чухъ единъ проточенъ викъ:

— Каалъ аре, каалъ дохоръ!...

Азъ никакъ не можахъ да разбера отгдѣ идѣше тоя викъ, но тъй като той все повече се усиляваше и приближаваше, то азъ рѣшихъ че той иде отъ ерѣицната страна на корията.

— Каалъ аре, каалъ дохоръ!... повтарѣше призивно гласа.

По особенното произношение на тоя гласъ, азъ веднага се сѣтихъ, че тоя който викаше не е билъ нито Русинъ, нито Якутининъ, но навѣрно единъ простъ мазовецъ - селянинъ, неотколѣ дошелъ, тъй като, нито единъ варшавски жителъ не би произнасялъ така, тия толкова звучни на якутски языкъ думи, — които въ сжщностъ сж:

— Келъ ере, дохоръ (Ела тука, братко!)

Азъ отидохъ къмъ викътъ и видѣхъ презъ хрѣсталака, на другия край на единъ мостъ, хвърленъ презъ единъ отъ притоцитъ на Лена, единъ чловѣкъ облеченъ въ заточенически дрѣхи, който съ силни

жестове викане единъ якутянинъ. Но подозрителния якутянинъ бѣгнаше до колкото имаше сила изъ високата трѣва.

— Каааъ ере... пеешка порода!... му хвърли още единъжъ селянина. А тъй като последния даже и не се възви, то мазовеца почна да го пеува:

— Ахъ!... дано пукнешъ, куче недно! Ахъ! да те убие, кучи сине!

Щомъ ме видѣ той мълкна.

Азъ го поздравихъ по полски.

— Господи! пзвика той, съ удивление и иритурн:
— Отгдѣ на кѣдѣ сте тука господине?

Това бѣ единъ политически изгнаникъ, пристигналъ преди малко. На свое иинище нарѣчне, той ми расказа, че отначало се билъ посѣлилъ въ околността на Якутекъ, но че билъ дошелъ въ града да търси работа въ златнитѣ руди, гдѣто го опредѣлили да надгледва добитъка. Въ тая минута той се мъчеше самичекъ да събере разпрѣсенатото си изъ ливадата стадо; и не въ сила да смогне самъ, той очакваше нѣкой добъръ чело-вѣкъ, който би му помогналъ. Азъ незабавно му направи-вихъ тая услуга.

Когато воловетъ минаха рѣката и трѣгнаха нарѣдъ отпреди ми, ний се разговорихме. Азъ го попитахъ у кого той се е спрѣлъ въ Якутекъ.

— У Ковалеки! ми каза той.

Азъ познавахъ венчкитѣ заточенници полицаи въ Якутекъ, но никоги не бѣхъ чувалъ името Ковалеки.

— Какъ!.. столарътъ Ковалеки?—настойване той.

Никакъвъ столаръ не ми бѣ познатъ.

— Има ли той нѣкои близки въ града? Съ кого се познава? — попитахъ азъ.

— Ахъ, той е много чуденъ чело-вѣкъ! Венчки го познаватъ, но той не ходи у никого! Та и какъ би могълъ той да ходи, когато краката му сѣ замразени, когато венчкитѣ му прѣсти сѣ попадали и краката му приличатъ повече на два чукана, нежели на чело-вѣчески членове!... Охъ, има минути, когато той страшно страда!... Той едвамъ е въ сила да се влече изъ своята изба.

— Съ що се прехранва?

— До нейдѣ съ столарството си. Той има много хубави и всевъзможни орѣдни; но... когато чловѣкъ не е въ сила да стои на крака... то разбира, се и работата му не напредва... Въ подобни случаи много му е драго, когато дойдатъ да му зарѣчатъ четка, той и тѣхъ прави и много хубаво: и за мазание, и за дрѣхи. Само че тукъ много малко се намиратъ стаи за мазание... а що се касае до дрѣхитѣ, то малцина се грижатъ да ги чистятъ. Сега за сега, горкия човѣчецъ е пакъ боленъ!...

— Не знаешъ ли дѣканенъ е той и отколко време е тука?

— Охъ! отъ много, отъ твърдѣ много време, много по-рано преди да дойдатъ *нашите*... Сега виждамъ, че виш не го познавате, иначе не би питали отгдѣ е и кой е той. — Работата е тамъ, че това той крие не само отъ мене, но и отъ всички, даже и отъ поповетѣ, що идатъ отъ Иркутскъ. Когато го питатъ за това, той винаги отговаря едно и сѣщо: „Господъ ме знае, той знае отгдѣ идъ: на ако ви кажа... ще ли придобнете нѣщо?“ И никоги не е възможно да узнаешъ отъ него нѣщо повече.

Слѣдъ като се раздѣлихъ съ мазовецѣтъ, азъ се овѣдомихъ точно гдѣ живѣе Ковалеки; не знаей защо, образътъ на тоя чловѣкъ, който толкова старателно скриваше отъ когото и да било тайната на своето име и на живота си, въ ума ми се смѣваше съ оня, на нещастния Билакъ, що отбѣгваше изгледа на себе подобнитѣ; азъ осѣщахъ таинственна свръзка между тия двама хора. Азъ си казвахъ, че всичко на тоя свѣтъ се повтаря, всичко се подновява, всичко е само едно безконечно начинание и че възможно е, щото едно страдание, сѣщо толкова жестоко, подобно на онова на Билака, страдание, което той е можалъ да заглуши само съ смъртта си, ненадѣйно се е възродило тукъ, съвсѣмъ близо до мене, може би, подъ другъ видъ, но силата на което е сѣщо толкова остра и дълбока.

Отъ тогива азъ често минавахъ покрай юртата на Ковалеки, безъ обаче да влизамъ въ нея. Единъ необяснимъ страхъ ме здържаше винаги да пристѣпна тоя прагъ.

До входа въ жилището, по широкитѣ черчевета на прозореца, се виждаха вехти дъсченици, които съхнеха оставени на слънцето, безъ нѣкоя рѣка да се е погрижила да ги мѣни съ нови. Отъ день на день дъсченицитѣ постепенно ставаха по черни и по сухи, както може би по-сухъ и потъменъ ставаше вътрѣ въ къщи ови, що бѣ ги турилъ на това мѣсто. Никакъвъ знакъ на животъ или на работа не идѣше отъ тая къща.

Най насетнѣ азъ не се стърпѣхъ и вѣздохъ. Като наближавахъ вратитѣ, азъ чухъ отвѣтрѣ презъ отворения прозорець едно слабо пѣяния на единъ трѣперицъ, по приятенъ гласъ. Азъ съднахъ на една пейка до юртата, и можахъ да схвана всеѣка дума на тоя тъжовенъ, едновременно напѣвъ, каквито бѣха романситѣ, които се пѣяха къмъ половината на сегашния вѣкъ.

Тя се започваше така :

Когато полетата се облекатъ въ зеления си покривъ,
Когато пролѣтъта съживи природата...

Втория стихъ бѣ още по меланхоличенъ.

Оня, що дълбоко страда въ душата
И сърдцето му е пълно съ горчиви слъзи,
Нѣсенъта на славея не ще го зарадва,
Въ живота за него пролѣтъ не настава.
И въ свѣта нѣма за него минута спокойна,
Нѣма пролѣтъ тамо гдѣ скърбъта владѣи
Въ сърдце тъжовно вѣчно зимата царува...

Гласътъ се спрѣ за малко сетнѣ отново подизе :

Оня що е изгубилъ майка си любезна
И заедно съ нея всички си мечти;
Оня що слъзитѣ вижда на изгнаницитѣ си брата...

Тукъ нѣсенъта ненадѣино спрѣ, и единъ патъртенъ гласъ извика:

— Куче! . . . кученце! хайде да несуванъ Господа!... хайде! иди, хубавичко го нанесувай!...

Отпърво азъ не можахъ да схвана напълно значението на тая невъзможна заповѣдь, но слѣдъ малко азъ чухъ въ двора остро лаение.

Портитѣ не бѣха затворени, и азъ отидохъ къмъ тѣхъ и погледнахъ вътрѣ. Предъ отворенитѣ врати на избата едно малко, много дребно кученце, съ възбужденіе скачеше на заднитѣ си крака, въртѣше се, лаеше

и б' учеше. Малката му изострена муцулка застрашително б' насочена къмъ синето безоблачно небе.

И той пакъ азъ и'махъ см'лостъта да в'гъза и продължихъ пататъкъ пакъ си.

Най сетивъ го вид'хъ. Той имаше малко по-висока отъ ср'дия ръстъ, поб'л'ляла коса и б'ше много сухъ. Лицето му имаше, както и повечето отъ сибирекитъ заточеници, оня земенъ изгледъ, който съставлява у т'хъ почти отличителна черта. Тая особенностъ у него толкова силно се хвърляше въ очитъ, щото тежко ставаше ч'лов'ку да гледа това носърнало, почти сиво лице. И да не б' говорътъ му и движенията, мъчно можеше да се предположи отъ далечъ, че това б' живо същество. Обаче погледа на гол'митъ му х'лътнали очи, които навремени пламваше, показваше че вътр'шния животъ не б' още изгасналъ въ тоя подутрупъ, и че той имаше още способността да д'нна и ос'ща. Когато стоеше спокойно, азъ още можахъ да гледамъ това лице извъхнало отъ страдание; но кога той ставаше, азъ неволно се обръщахъ на страна, -- до толкова въ неговитъ черти се изказваше нестерпимо страдание при всеко едно движение на осакатенитъ му крака, които наистина можаха да се оприличатъ на безформенни чукани отъ ч'лов'ческа кожа.

Ковалеки се обясняваше на полски удивително чисто и правилно. Кога говор'ше той отб'гваше да се докосва до своето минало, а също се мъчеше да изб'гва каквото и да било въспомини ние, отнасящи се до родното му м'ето. Него с'канъ го интересуваше само сегашното и малкото му кученце, съ което той постоянно се разговар'ше.

Въ продължение на н'колкото седмици, въ които се виждахъ съ него, само единъ пакъ когато му говор'хъ за окръга Плоцкъ, неговия погледъ като че ли пламна. Той устреми върху ми погледа си, въ който св'теше вътр'шенъ огънь и продума:

— Господине, няма вий знаете Плоцкъ? — Като чу, че съмъ прекаралъ тамъ една година, той избърбори до негдъ себе си до негдъ на мене:

— Колко ми тр'бва да се е изм'нило всичко тамъ

отъ толкова години! Навѣрно вий още не сте били родени, когато ме испратиха въ Сибирь? . . . Въ коя именно частъ на окръга живѣяхте вий?

— Близо до Рацкъ

Устата му се поутвориха, като че ли за да продумагъ, но дали се е осѣтилъ че се е разговарялъ повече, или е забѣлѣзвалъ, че го слушамъ съ голѣмъ интересъ — не зная; но устата му ненадѣйно се затвори, и отъ тѣхъ излѣзе само единъ продължителенъ и сдържанъ звукъ.

Това бѣ единствения пиктъ, въ който той се поотпусна.

Азъ съ жедноостъ продължавахъ да го раснитвамъ. Но щомъ осѣщаше, че ще го раснитвамъ, той обръщаше гърба си къмъ мене, извикваше кучето си, почваше да го млива съ ръка, и тихо му издумваше:

— Хж, мое кученце, хж, иди попсувай Господа!..

Послушното животно искачаше на двора и дълго време отираше къмъ небето своето закапително лапане.

Винаги, щомъ изгнаникътъ дадѣше тая си чудновата заповѣдь на кучето, чловѣкъ можеше да бѣде увѣренъ, че той не ще си отвори устата презъ цѣлия день за нѣща касающи се до него. Него като че ли вече не го занимаваше и малкия му другаръ; но все пакъ той на по драго сърдце почваше да приказва за него и съ всевъзможни подробности.

Въ сѣмъщность кучето нѣмаше нищо особено. Обаче то се отличавае отъ събратията си въ Якутекъ по това, че надгледвано, имайки господаръ и жилище, то нѣмаше име и се озоваваше само на викътъ *куче* или по често *кученце*.

— Защо не сте му дали нѣкакво име? попитахъ азъ Ковалски.

— На защо? каза той. Ако хората не бѣха си измислили тия отличия, и ако всички се наричаха просто само „чловѣци“, то кой знае, може би тѣ по добръ биха знаяли задължеността опредѣлена на чловѣка въ живота.

И така кучето му нѣмаше име. Това бѣ извън-

редно подвижно дребно животно, и съвсѣмъ не мѣзаше на Якутскитѣ кучета, съ дългата и гъста козина. Неговитѣ косми бѣха кѣси и лъщѣха като коприна. То живѣеше много осамотено, и причината на това бѣ извънредно малкия му ръстъ: нѣколко опитвания да се смѣси въ общественния животъ на кучешката порода, винаги за него се свършваха съ несполука. То се връщаше отъ тия си нещастни похождения винаги толкова и хапано, толкова изранено, щото слѣдъ нѣколко безполезни опитвания, то съвършено се бѣ отказало да търси обществото на себе подобнитѣ, и не напущаше вече дворѣтъ на господаря си. Тая осамотеностъ бѣ причината на неговата сериозностъ, която мъчно можеше да очаква чловѣкъ отъ едно толкова дребно подвижно животно; но тая му сериозностъ бѣ нѣкакъ особенна; тя не бѣ мрачна както тая у навѣсенитѣ, тежки и едри кучета; въ неговитѣ умни кучешки очи личеше единъ видъ горчевина смѣсена съ презрение и умраза къмъ всѣко едро и силно същество, което не знаеше да уважава правата на по-слабитѣ. Никоги опашката му не се завъртваше радостно, освѣнитъ предъ господаря си; никоги то не приемаше милванieto на чуждъ чловѣкъ... Дали не се увѣряваше!... за отговоръ служеше само тежкото му рѣмжение.

Изминаха се двѣ три недѣли, но здравнето на Ковалеки не се подобряваше, напротивъ той отъ день на день по отслабваше. Ний които внимателно слѣдѣхме болния, бѣхме принудени да дойдемъ до заключение, че тая му болѣстъ бѣ послѣдния въ окаянното му съществуване тукъ на земята.

Да ли го осѣщаше това Ковалеки? Господъ го знае!... Обаче той трѣбва да го е знаялъ това, тъй като той пенадѣйно, почти съвсѣмъ престана да говори. Много още дни се изминаха, въ продължение на които той видимо се борѣше съ слабостъта, която го обвземаше; той се опитваше да походва изъ своята юрта, мъчеше се да поработва надъ четкитѣ, които бѣ започналъ... Единъ день, работата падна отъ ръцѣтъ му и той аѣгна.

Единъжъ, когато седѣхъ въ кѣщи и пияхъ сутринния си чай, на прозореца ми се показа столаря

Владиславъ Пиотровски. Въ Якутскъ той бѣ най близкии на Ковалски. Той дойде да ме покани да го при-
дружа у болния, който него деня билъ по злѣ.

— Той може би по-спокойно ще да умре, ако осѣ-
ти, че не е съвсемъ изоставенъ, каза добрия човѣчецъ
и притурѣ:

— Дали не ще бѣде добръ, ако вземете съ себе
си и една книга...

Книга подходяща на случая азъ нѣмахъ. На-бързо
азъ взехъ евангелието и ний тръгнахме.

— Пима до толкова е злѣ? попитахъ азъ.

— Страхъ ме е, че да, тъй като лицето му съвър-
шенно почерни, и той самъ казва, че непременно днесъ
ще умре.

Юртата на столарътъ не бѣ много далечъ, и ний
слѣдъ малко стигнахме. При влизанieto сърцата ни се
свиха и обхвана ни оная тага, която осѣща чловѣкъ
при влизанieto въ лѣкое съвършенно запустѣло мѣсто.
Тукъ нѣмаше онай особенъ миризма отъ цѣрове, обик-
новенна въ стаи на болнитѣ, и причината на това бѣ,
че той не искаше да види нито фелдшеръ нито докторъ.

Като доближихме до лѣглото, ний веднага познах-
ме по тежката миризма що идѣше отъ него, че той
не ще стане вече; той толкова малко приличаше на
живъ, пострѣнитъ на лѣглото си, здѣрвенъ съ затворени
очи, щото за минута ний се съмнявахме да ли е живъ.

До лѣглото му, свито на кълбо, го пазѣше кучето.
Владиславъ се наклони надъ умирающия, поврѣ рѣка-
та си подъ покривката му: краката му бѣха кочени-
сали. Той се обърна къмъ мене и посви раменѣтъ си;
но едвамъ показа тоя безнадеженъ знакъ и болния се
помръдна.

— Азъ съмъ още живъ! Живъ съмъ още! изви-
ка той съ толкова силенъ и ясенъ гласъ, какъвто ни-
когн не бѣхъ чувалъ отъ него. Сетиъ притурѣ: благодарѣ-
ви, че сте дошли, тъй като ми се иска да ви поговорѣ
преди да умра.

Трѣкавата бързина, съ която той говорѣше, ни
показа, че сме дошли о време. Ний бързо се спогле-
дахме, но болния улови тоя ни погледъ и го разумъ.

— Азъ много добръ знаа, че скоро ще умра, издума той бърже, — нѣма нужда да криете отъ мене нѣщо, което азъ ясно виждамъ. Ако съмъ ви викалъ, то е защото осѣщахъ добръ, че отивамъ; иначе, не бихъ говорилъ... Азъ се бояхъ, че никой не ще дойде, че никой не ще ме чуе на тоя свѣтъ... и че *Оня*, когото вий наричате милостивъ Господъ, ще да отнеме языкътъ ми... Благодаря за добрината ви и ви желая, щото ако нѣкоги смъртта ви сполѣти вередъ такъвъ, какъвто е мой, да не умрѣте изоставени.

Ковалски млъкна. Върху дълбоко набразденото му чело, гънкитъ ту се свиваха ту се разглаждаха, като че ли отъ извънрѣдни усилія на мозъкътъ да събере за свѣтенъ нѣтъ разпиленитъ мисли, които исхвъркваха отъ него, и като че ли се мъчеше да съдържи съ всичка сила на волята си още за нѣколко минути угасающия пламъкъ на живота си.

Бѣше много рано. Отъ истокъ слънцето, което се издигаше надъ засмѣнитъ брѣгове на рѣката, образуване на стѣната двѣ свѣтливи бразди. На вѣнъ веничко дишеше на животъ, що идѣше отъ тия безкрайни ливади и отъ множеството зеленѣющи се острови. Изобилното плѣсканне на водата се разнаѣше по всички страни и ехото отъ тая мелодия, съединена съ могъщественината слънчева свѣтлина, като че ли се сливаше въ единъ благодарственъ химнъ, който достигваше до ухото на умирающия и го обгрѣщаше.

И тоя потресающъ контрастъ между бѣдния одъръ и тоя полуживъ трупъ, и това изобилие на животъ, ликуване на слънцето и нѣжнитъ тонове, имаше нѣщо като горчива прония, нѣщо почти прилично на богохулство...

Столарътъ подвзе:

— Отдавна бѣ това, може да има четиредесетъ години отъ тогава. Азъ бѣхъ осѣденъ на заточение въ Ориенбургскитъ степи. По онова време азъ бѣхъ силенъ, младъ, и вѣрвахъ въ Господа, въ себе си и въ хората. Може би и да нѣмахъ право, но азъ си мислѣхъ, че нѣмамъ право да оставямъ силитъ си на волята на съдбата, и че трѣбва да имъ намѣря поле за дѣятелностъ по-широко отъ онова, което ми бѣха

опредѣлили. Къмъ това се присѣднини и тѣгата за отечеството: двѣ години азъ се борѣхъ: най насетнѣ не се стѣрихъ и избѣгахъ... по казацитѣ ме уловиха...

Тоя нѣтъ азъ бидохъ испратенъ на заточение още по далечъ—въ Томеката губерния. Азъ не се отчайвахъ и прилежно започнахъ да работя, като се храняхъ само съ хлѣбъ и вода. Когато събрахъ необходимата сума... азъ побѣгнахъ още единъжъ.

Уви! това мое второ избѣгване ми коштува нѣколко години затворъ. Осѣденъ като неоправимъ бѣжанецъ, азъ бидохъ откаранъ въ Сибиръ. Зимата нея година бѣ много студена; азъ бѣхъ безъ пари, безъ облѣкло и краката ми бѣха измразени. Това бѣ цѣло нещастие за мене, още повече, че бѣхъ заточенъ отгатицъ рѣката Енисей, въ едно диво, едвамъ насѣлено мѣсто, гдѣто мъчно се живѣе. Азъ съ мъжа искарвахъ хлѣба си. При венчко че бѣхъ болѣничевъ, азъ изучихъ нѣколко занаяти, както и столарството, и искарвахъ хлѣба си ту съ тоя, ту съ другия отъ тия занаяти.

Шестъ години се изминаха така, въ продължение на които, посредствомъ лишения, азъ можахъ да снеса нѣкоя-друга пара. И макаръ сакатъ съ единия си кракъ и при жестокитѣ си прединни несполуки, азъ още единъжъ потѣгнахъ къмъ нѣтъ на свободата.

Азъ не се довѣрвахъ вече на своитѣ сили; азъ бѣхъ болѣнъ, съеннанъ, но какво да прави?... Запада ме превличаше... само че тоя нѣтъ, азъ поизмѣнихъ цѣльта си: не за да живѣя, но за да умра, азъ жадиѣхъ да се върна тамъ!—Да умра... Азъ мечтаехъ за смъртъта, като за едно благоденствие. Да умра на гробътъ на любимата ми майчица...

Въ печалното ми съществуване, тя единственната се е интересува за мене. Никога азъ не съмъ ималъ нито жена, нито дѣте, нито любовница. Само отъ нея азъ видѣхъ малкото радостъ на тоя свѣтъ.

И когито се осѣтихъ, че силитѣ ми нечезватъ, че съмъ слабъ и изоставенъ, азъ тѣжехъ за гробътъ на единичкото същество, което нѣкогн ме е обичало.

Презъ безсъннитѣ ми ноци, случваше ми се да осѣщамъ върху челото си, както преди заминаването

ми за насамъ, нѣжното стисканне на нейнитѣ рѣцѣ. Азъ осѣщахъ на бузитѣ си нейнитѣ нѣжни цалувки; и нейнитѣ горѣщи съзиви, като че ли ме обливаха още, както въ денѣтъ, когото ти ми каза събогомъ и види се, съ предчувствие, че това бѣ раздѣла на вѣки. Въ такива минути, азъ не знаяхъ добръ, за кого повече тъжахъ: за отечеството ли, или за нея.

Тоя нѣтъ нѣтуванието ми бѣ ужасно мъчително; азъ почти не вървахъ, тъй като ранитѣ ми бѣха се отворили; азъ мязахъ на единъ дивъ, раненъ звѣръ, който преслѣдватъ, та за това се и кривяхъ по цѣли седмици изъ най гѣститѣ гори. По нѣкоги въ огромнитѣ дѣвственни лѣсове азъ надахъ безсиленъ, истощенъ отъ гладъ; и цѣли стада отъ врани и ястреби, които подушваха скорошенъ трупъ, бърже се вияха надъ моята глава, като зловѣщи предвѣстници*).

Тогива, безуменъ азъ, се обръщахъ къмъ милостиваго Господа: — „Богъ на правдата, Богъ на нещастиятъ; — Помогни ми!.. Избави ме!.. Смили се надъ мене о, Боже! Сподоби ме, о, най милия отъ бацитѣ, да видя отново родното си мѣсто и тогива да умра! азъ самъ даже ще се уморя тогива, ако това потрѣбва, но помогни ми само да стигна! Не искамъ нищо, нищо повече отъ Тебе.

Вървахъ азъ така цѣли двѣ години...

Най сетнѣ, азъ стигнахъ въ Пермската губернія. Никога азъ не бѣхъ до толкова наближилъ до отечеството си; сърцето ми се пълнѣше съ радостъ и въ измъчения ми мозъкъ безпрестанно се въртѣше, като въ главата на единъ лудъ, само една мисль: Азъ ще видя отново родното си мѣсто! Ще видя своето отечество! ще да умра върху гробътъ на възлюбленната си майка!

Когато минахъ Уралъ, азъ се смѣтнахъ за избранъ. Възненіето съвършено ме смаза, и азъ паднахъ въ несвѣтъ. Когато се свѣстихъ, азъ дълго, дълго време плачахъ като благославяхъ Господа за Неговата доб-

*) Завороницитѣ които набѣсватъ отъ Сибирь, нѣрватъ, че ако при побѣгнатието имъ презъ гората, стада птици се събератъ надъ главата имъ, то смъртта е близо и нищо не може ги разувѣри въ това.

рота, за Неговото милосърдие. Но Той, Милосърдния, ми приготвилъ въ него сѣщия день милостивия си ударъ... последенъ сѣдбоносенъ ударъ.

Тоя нѣтъ ме откараха въ Якутекъ. Защо съмъ пренесалъ венчиктъ тия страдания до него деня, зашто съмъ се мъчилъ да жавѣя, нима само да стигна до тоя окончателенъ край!

Туй що още ми се искаше да видя, то бѣ: до къдѣ ли ще да отиде жестокостта на тоя Господъ и какво мисли да направи той съ мене.

Гледайте! отъ човѣкъ, който е вѣрвалъ въ него съ довѣрчивостта на едно дѣте, отъ човѣкъ, който не е осѣтихъ презъ венчкото си съществуване нито единъ радостенъ часъ... Който не е зналъ друга нѣжностъ, освѣтъ оная на майка си, човѣкъ, който, бѣденъ, осакатенъ до последното си издихание, е работилъ безъ да сгѣне рѣцѣ, който нито е открадналъ, нито е убилъ нѣкого, нито е позавидялъ доброто на ближния си, който само е владѣялъ двѣ рѣцѣ—гледайте на какво го е направилъ Той!

Да! казвамъ ви го направо, тоя Господъ, азъ Го мразя!.. Не вѣрвамъ азъ въ Него!.. Съмнявамъ се въ неговата свѣщенность, не вѣрвамъ въ неговата справедливость!..

Чуйте братя, бѣдете свидѣтели на моята смъртъ, слушайте за да знаете и да можете, кога се върнете тѣдѣва долу, да разкажете на другитѣ!..

Той шумно се издигна върху лѣглото си, прострѣ костеливитѣ си рѣцѣ къмто слънчевитѣ лѣчи, и изви-ка високо:

— Азъ, нещастенъ на умираице, проклѣвамъ те, о, Господи! Направо ти казвамъ, че си Богъ на нечестивитѣ, богъ на сититѣ и лицемѣритѣ, богъ на нискитѣ скотозе... и че ти... несправедно си ме наказалъ!..

Подъ слънчевитѣ лѣчи, които постепенно се издигваха и освѣтляваха тоя одъръ на Лазари, видѣтъ на тоя живъ скелетъ съ обтѣгната кожа, бѣ ужасенъ.

И когато той най ситиъ падна изнеможенъ, безкизненъ, ний го помислихме умрѣлъ, безъ да сме въ сила да облекчимъ колко годѣ неговитѣ страдания.

— Да се помолимъ за него, казахъ азъ на другаря си. И двама ний колѣничихме. Съ треперяща ръка азъ взехъ книгата, която бѣхъ донесалъ. Тя се раствори на едно мѣсто отбѣлѣзано преди време, на XV глава отъ посланието на Йоанна:

Азъ починахъ високо да чета.

Гърдитѣ на умирающия ту се издигаха, ту спадаха; очитѣ му бѣха затворени. Слънцето сѣкаше искане да смѣчи послѣднитѣ минути на тоя окаянникъ, и ту го обливаше съ златния си ефиръ, ту любовно го обгрѣщаше, топлеше студеното му тѣло, обвиваше го съ нѣжнитѣ си лъчи подобно на една майка, що утѣшава и пресива съ нѣжни цалувки своето непослушно дѣте.

Азъ продължавахъ да чета: когато най насѣтитѣ стигнахъ думитѣ на спасители, тѣй неизлечени съ сила, вѣра и утѣшеніе, думи, съ които Иисусъ призовава къмъ себе си безчисленната тълпа отъ малки дѣца, бѣдни, слаби и онеправди хора, и имъ казва: „И ако свѣтътъ ви намрази, то знайте, че преди васъ, той мене е мразилъ“. непадѣйно очитѣ на умирающия се отвориха и двѣ сълази, двѣ едри бластѣщи сълази, послѣдни може би, които още оставаха у тоя чловѣкъ, бавно се стърколиха по странитѣ му. И тия треперящи капки, на почернялото лице, на които играеше слънцето, като че ли посочваха на Господа отражението на вътрѣшния огънь, що бѣ истоцилъ живота на тоя нещастникъ.

Азъ продължавахъ.

„Истина, истина ви казвамъ, вий ще да плачите и ще да страдате и свѣтътъ ще се възрадва... вий ще да скърбитѣ, но скърбѣта ви ще се обърне на радостъ“.

Умирающия се опита да издигне рѣцѣтъ си, но тѣ безсилно се отпуснаха... Тогива съ слабъ, но ясенъ гласъ той издума:

— Въ името на твоитѣ страдания, Господи, прости ме.

Вълнението ме задушаваше; азъ затворихъ книгата.

Ний мълчаливо колѣничихме до като малкото кученце се исправи помежду ни съ устремитѣ върху господари си уменъ погледъ.

Погледа на умирающия още единъжъ ни изгледа. Уст-

нитѣ му се мръднаха, и ний чухме тия думи произнесени тихо и едвамъ разбрано:

— Куче, кученце недѣй неува вече Господа...

При гласътъ на господаря си вѣрното куче стремително се спусна къмъ ржката му, която безжизнено висѣше; но тая ржка бѣ вече студена, очитѣ се затвориха; една къса и задушена въздишка излѣзе изъ устата; гърдитѣ престанаха да се издигатъ, тѣлото малко се пообтѣгна, и оня що бѣ притѣрялъ толкова нещастие, прекъсена да страдае.

И само следъ като се малко поотвздохме, ний забѣлѣзахме продължителното баучение на малкото кученце, което бѣсно скачеше предъ вратнитѣ.

Напразно се мъчихме да го смиримъ; бѣдното живоотно, което никоги не бѣ чувало отъ господаря си заповѣдь, подобна на последнията, не разумѣ... и добросъвѣстно неспълняваше това, което отъ толкова време е съставлявало негова длъжностъ.

То ласеше, баучеше до samozабравяние; сетнѣ се повръщаше при господаря си, подскачеше къмъ безжизненната му ржка за да приеме обикновенното милване; но господаря му бѣ нѣмъ: студената му ржка безжизнено висѣше, и кучето уморено, пресинтѣвело, се спущаше отново къмъ входътъ и съ нова сила пращаше къмъ небето своитѣ проклятия. Ний излѣзохме, и дълго време още чувахме отъ далечъ баучението на бѣдното куче.

НЕ Е ИСТИНА, НО НЕ Е И ЛЪЖА.

Станало ли е нѣщо или е измислица, почна другаря ми, — приказка ли е или истина, рѣшително не мога опредѣли; не мога нищо даже каза опредѣлено, като какъ тая ужъ приказка се е задържала въ паметъта ми, понеже положително не знаа — кой кому я разказа: самси азъ ли си я разказахъ, или ми я разказа, както ми се струва попѣкога, едно малко градинско цвѣте или най посетнѣ, азъ я разказахъ на малкото градинско цвѣте?—Едно е само за вѣрване, че да се приказва човѣшки съ цвѣте е нѣщо невъзможно, и азъ твърдѣ добръ помня, че презъ цѣлата тая история, нито отъ моя страна, а още повече отъ страна на цвѣтетото, нѣмаше произнесена нито една дума, на даже звукъ, и все пакъ, помежду ни стана нѣщо такова, което въ паметъта ми се запечати като нѣщо станало въ дѣйствителностъ. Ето какъ бѣше това.

II

Много добръ помня, че слѣдъ като заповѣдахъ колкото е възможно по скоро да вирѣгнатъ конетѣ, азъ бѣхъ съднатъ, безъ да се събличамъ, върху ягкото капане въ стаята за пътувачитѣ на Н—ската пощенска станция. Писара ми предложи да пренощувамъ, да пия чай,—но азъ само магнахъ съ ръка, и още веднѣжъ повторихъ просбата си, колкото е възможно по скоро да се подпине билети ми, и да трѣгна: щѣше ми се, какъ и какъ още сѣщата вечеръ да стигна въ окръжния градъ, и не въ града собствено, а въ гостилницата, съ колко годъ чнето и спокойно лѣгло, и да засия въ него безъ да се събуждамъ цѣлъ день,—толкова бѣхъ уморенъ отъ продължителното пътуване и отъ много

то впечатления. А да прекарамъ нощта на станцията, азъ не се рѣшавахъ: потребенъ ми бѣше безусловенъ покой, а тукъ въ тая стая за пхтувачитѣ, веѣка минута току ще влизатъ и излизатъ, ще тропатъ съ ботунитѣ си, съ чемодани, съ сѣмдъци, когато пъкъ мене ме теглѣше, съ цѣлото ми същество, сладкѣтъ, мъртвешки сънъ. Ето защо азъ, безъ да гледамъ на съвършенното си уморяване, рѣшихъ да се насия и какъ и какъ, още същия день, да стигна до същия ското си лѣгло.

„Но щомъ сѣднахъ върху канапето, азъ осѣтихъ че, не ще се трѣгне“. Сѣднахъ азъ иѣкакъ си не добръ съ притиснатъ лакетъ о грубия край на канапето и съ крайно неудобно подвитъ кракъ, — и не можахъ вече да се оправя: тѣлото ми натѣжа; азъ осѣщахъ преголѣмата му тѣжестъ, безъ да почувствувамъ какъвъ и да било знакъ на животъ. А въ същото, време, въ мозъка ми се въртѣше иѣкаква си немлъквающа, непрекъснатата работа: впечатленията отъ видѣното, чуто, прекараното, мисленото, не че уморяваха или вълинуваха главата ми, а иѣкакъ си умразно, безплодно и противъ волята ми, се въртѣха въ нея: сърдцето съвършенно не участвуваше въ тая работа, не избираше измежду множеството тия впечатления потребното за него (види се това бѣ мъчно за него въ тоя хаосъ), а безъ тоя посредникъ между тѣлото и духа, азъ не можахъ нищо по друго да осѣщамъ, освѣнъ мъртвешката тѣжестъ на тѣлото и безплодни мъчения въ главата.

Азъ сѣдяхъ, чувахъ, виждахъ, но нищо не разбирахъ и не чувствувахъ! Презъ отворения прозорецъ, до който се опираще канапето ми, азъ виждахъ станционнитѣ градини, покрити съ цвѣтъ, сламени покриви, бѣлички хижи — къщици, а тъкмо подъ прозореца иѣкакви си цвѣтенца, малинови храчета. Виждахъ вѣничко това, и даже особено се вгледвахъ въ едно нищоизно цвѣте, което най първо ми се бѣше хвърлило въ очи, — и не осѣщахъ въ нищо, нито хубаво, нито лошо иѣщо... Видѣхъ какъ вѣзе кочияшита съ обяеление, че конетѣ сѣ готови; сетѣ видѣхъ какъ той вмѣкваше иѣщата ми въ стаята, видѣхъ, че кочия-

шина бѣ намокренъ, че тъмнината и слънчевия блѣсъкъ се замѣстиха съ фучението на вѣтъра, съ тъмнина отъ надвѣлия се облакъ и дъждъ съ градушка, който немилосърдно измокри цѣлата ми рѣка и страната, откъмъ прозореца, слѣдъ като залѣ съ вода всички прозореченъ первазъ. Видѣхъ какъ вѣтъра пригъваше дърветата, фиданчетата, като орѣсваше цвѣтята имъ, и поешване съ него като съ снѣгъ калната улица; видѣхъ какъ вѣтъра смъкна покривката, отъ масата подъ огледалото, какъ подгони по дѣскитѣ смачканны вѣстникъ съ остатъци на мои цигари, какъ отвори прустнитѣ врата, — велико това, азъ само виждахъ и съвѣмъ не чувствувахъ.

„И ненадѣино, като че нѣщо топло, шавна въ сърдцето ми.“

„Пакъ бѣше тихо, пакъ свѣтѣше слънцето, — но цвѣтето, въ което азъ така беземисленно се вгледвахъ до тогава бѣше счупено, цѣло побито, обезобразено и видъ мо безжизнено.“

„Азъ осѣтихъ, че именно то е трогнало сърдцето ми, което се съживи, и веднага почна да работи въ онова направление, което то си избра; дойде стонанинѣтъ, мѣтна върху безцѣлно въртящето се колело съединителния ремъкъ, и цѣлата машина потръгна.“

III

„Като какъ, едно загинване на цвѣтето, станало предъ очитѣ ми, що трогна сърдцето ми, почна да отдѣля измежду множеството натрупани и жтти впечатления, други впечатления исключително отъ така нарѣченитѣ семейни бъркотии, рѣшително не мога обясни въ настояще време... Зная само, че щомъ „влѣзе ступанина и мѣтна съединителния ремъкъ“, веднага почнаха да ми идатъ на умъ безбройно множество всевъзможни видове семейни мъки, дълбоко мъчителни и дълбоко докачителни... „Искъди я, взема друга, живѣе съ двѣ... напустнала дѣцата... Напустнала дѣцата и избѣгнала... Тласнала я отъ балкона“... и всичко това на всевъзможни гласове, и съ смѣхъ, и съ сълзи, при

най разнообразни обстоятелства, и въ разнообразни обществени слоеве. Всичко това почна да се събира въ ума ми въ една заобиколена съ черна рамка картина, на която като гледахъ и като потъпквахъ въ себе си чувството на тъга и отвръщане, азъ не зная защо неволно почвахъ да мисля подобно на нашия нещастенъ ханджия, на когото жената бѣ го напустнала: „Човѣка, бе брате, всичко иска, ала не излиза така, тамъ е лошото!..“ И изведижижъ, следъ като се мърна у мене тай мисълъ, азъ неволно и още по вторачено отъ по прѣди, устемнихъ погледа си въ цвѣтето и чухъ слѣдующето:

IV.

„Не излиза зерь! Я ги виждь ти я! всичко имъ дай! — Съвѣмъ нищо не излиза, — така трѣбва да се казва, а не всичко! Ще приѣдне май!

Собетвенно азъ нищо, съвсемъ нищо не чувахъ, нито говорѣхъ съ нѣкого, нито съ мене нѣкой говорѣше; цвѣтето резбира се мълчеше не по залъ отъ мене. Но подъ неговия изгледъ и подъ впечатлението на моята мисълъ, помежду ни ставаше нѣщо подобно на разговоръ, какъвто става понѣкога на сънѣ. Всекому се е случвало въ време на дълбокъ непробуденъ сънъ да чуе нѣкъкъвъ си разговоръ, нѣкаква си трайна беседа; вий спите дълбоко, и въ ежщото време, като че ли присѣтствувате отъ страна при нѣкакъвъ разговоръ, и го слѣдите съ напрегнато внимание; разговора се води, тъй да се рѣче, безъ звукъ, даже лицата не могатъ да се различатъ, и повечето нѣти тѣхъ ги и нѣма въ такива разговори, — по думитѣ, макаръ и безъ звукъ, вий ги чувате ясно, точно, и слѣдъ като се събудите все можете нѣщо да си припомните отъ тоя разговоръ. Нѣщо подобно бѣше и сега: азъ присѣтствувахъ съвършено като отъ страна, като чуждъ човѣкъ при разговора, който мълчаливо, беззвучно ставаше въ самия мене, но който благодарение на цвѣтето, се чуваше вънъ отъ мене.

— Налѣтѣ облакъ съ градушка, обезобрази, о-

сакати ни, — чувахъ азъ по пататъкъ (и съ преголъмо любовитство) — и разбира се настъпва смъртъ... Искали за това приказка? Приекърбна случка, несправедливостъ! А нема не щѣше да бѣде сѣщото, ако доживѣхме ний до свършака на днитѣ?

— Кой, ний?

— Та ний съ жена ми.

— Та къдѣ сте ний? Къдѣ е жената, къдѣ е мъжа?

— Та ний сме тука, двамата, ей, на сѣщото мѣсто, къдѣто ни повали градушката... Двамата ний сега безъ време загиваме — та, казвамъ, ако доживѣхме до старостъ, до зимата, до снѣга — не щеше да има какво да си спомниваме — живѣхме, живѣхме, мъчихме се, мъчихме, а отъ венчко, — нищо!

Азъ слушахъ.

— Да! До като бѣхме ний съ жена ми *два*, ти и азъ, е, — биване го до нейдѣ. И ти, и азъ, очаквахме нищо отъ живота. Но когато станахме *едно*.... та ето, азъ подробно ще разправа за себе си...

— Ами че ти кой си?

— Сега съмъ нищо, а кога бѣхъ самичекъ, азъ бѣхъ... цвѣтно пращенце.

— Цвѣтно пращенце, — то е среденъ родъ и не бива да се казва самичекъ.

— Ами Джонъ Ечмичното зърно? — отъ кой родъ бѣше!? Азъ сѣщо съмъ зърно по само дребничко.

— Е, добръ! прекъснахъ азъ разговора върху граматическитѣ тънкости. И така, какво си билъ ти кога си билъ самъ?...

V.

„О, тогива бѣше съвсѣмъ друга работа! Помня: азъ ветхихъ въ обществото въ време на една свадбена вечеринка. Тъкмо задъ тоя дуваръ, еъ градината е къщата на стационарни войвода; майка ми живѣние въ тая къща на прозорца заедно съ още други цвѣтя, разбира се, въ сакени; и живѣше тя добръ: поливаха я, обръщаха я къмъ свѣтлината,—венчко както трѣбва.

Азъ, разбира се, растѣхъ въ пълно доволство, и ето въ една топла лѣтна вечеръ, именно когато войводата задомиваше дъщеря си, азъ незабѣлѣзано се явихъ верѣдъ шумното весело общество; отъ говоръ и смѣхъ разбира се, никой не чу, какъ бавно се прѣсна пѣпката, и какъ изъ нея изхвъркна въ въздуха прапещце. Но азъ бѣхъ въ въехнищене; тъкмо гърбомъ къмъ прозореца, на който бѣха сложени цвѣтията, стоеше една двойка, кавалеръ и дама (танцуваха кадрили), и азъ съ сичкия си умъ, кацнахъ върху великолѣпнитѣ раменѣ (нали сега деколетето е прието навѣкъдѣ, и относително раменѣтѣ сѣщо на вѣкъдѣ стана доста откровенно!). Въ шестата фигура, единъ разбързанъ кавалеръ, въспламененъ отъ дамата си, съ юнашкото си дѣхание, ма смѣкна върху едни други, не по малко прекрасни раменѣ; отъ тамъ върху трети. И пакъ се ще кажа, какви не ги чухъ, какви не ги видѣхъ! Смѣшно, занимателно, весело, глупаво! Не помни какъ се намѣрихъ върху едни мустаци. Не помни, като какъ отъ тия мустаци ма смѣкна върху своята брадичка една завистлива дама, която страшно се задушаваше, като мърмѣше сѣщитѣ тия мустаци. Не помни колко време тра това; най сѣтитѣ, сѣщцата тая прѣплавна госпожа съ разгорѣщеното си дѣхание ма смѣкна въ непроходимитѣ гънки на своята рокля, и за презъ цѣлата нощ ме погребва надълбоко въ фуетитѣ си, съ гнѣвъ захвърлени сѣдѣ бала до кравата ѝ. Цѣла нощ азъ присѣтствувахъ при ужасающии семейни сцени и мисляхъ че ще ма задушатъ тия проклѣти завистливи рокли, — но какво значи младина! На сутринята, когато влѣзе слугинята и взе роклята на госпожата за да я „утупа“ на двора, единъ ударъ съ опашката о желѣзата на балкона бѣ достатъченъ, щото азъ, като че ли ни лукъ ялъ, ни лукъ мирисалъ, да се отърва отъ тоя затворъ и да си подхвъркна въ небесата... Дакже най мръсената калъ не можеше да събори въ мене свѣтлото наслаждение отъ животъ. Нѣкой пѣтъ вѣтара те заваляче въ нѣкоя кръчма (виждате ли, ей я, нѣ, надѣсно), не сварили и да се озърнешъ, и ниянитѣ казаци та стѣпчатъ съ своитѣ „казачки“¹⁾ и токоветѣ си въ камнитѣ

¹⁾ Видъ игра.

дъски. — Мислишь че тукъ ти е край — нищо! Доиде рагата съ греблото, поетърже, сетиѣ хвърли на пѣти венчкия тоя букдукъ, а тукъ златния вѣтрецъ тѣ подзе, и пакъ хвъркнешъ надъ калъта... Съ една рѣчь, живота бѣ отворенъ за мене; отъ нищо не странѣхъ; отъ нищо не се бояхъ; венчко искахъ да видя, върху венчко искахъ да мисля... И виждахъ венчко, върху венчко мисляхъ и венчко критикувахъ; — по правото, не живѣяхъ още. Та какъ! Не можахъ даке да си представя, че ще живѣя такъвъ животъ, какъто го виждахъ съ очитѣ си: цѣлъ той ми се виждаше просто смѣненъ... Къдѣто имаше до нейдѣ си добро, азъ бивахъ тамъ; къдѣто имаше лоше, — азъ заминавахъ, но да варя отъ едното и отъ другото беземисленната каша, наричана животъ, — да ма проетите. Подобрѣ ще се поемѣя; и азъ весело гледахъ на Божия свѣтъ, дордѣ не сръщнахъ нея...

— Ами ти коя е?

— Ти бѣ едно, злощастно момиче — сухичко, русичко, извѣмоцияло измѣчено отъ деспотическия натискъ. Ти, както си има прикаска, вѣхнене и бѣне една отъ ония, за които докторитѣ още отъ дѣтвнството казватъ, че иматъ охтика. Кому не сѣ извѣстни измѣжду нашитѣ семейства, момч, които като че сѣ осѣдени да извѣхнатъ и да дѣгнатъ дѣвственни въ гроба?... Ето че и ти бѣши отъ таквато. На сѣщото туй мѣсто, къдѣто ний сега умираме, двадесетъ години парѣдъ имаше натрунани тухли и господарката на тая кѣща (слѣдъ смъртъта ѝ, синъ ѝ даде кѣщата си за станция), една зла баба, по цѣли дни парѣше сладка; распаленитѣ въглища и камъни угнѣтываха, парѣха и пзеушаваха това малко парче земя. Когато пъкъ най на сетиѣ дъртата въщица умрѣ, и станционния стражаръ хвърли тухлитѣ и въглищата, — торчава само тя видѣ Божия свѣтъ. Но какъвъ изгледъ имаше ти? Суха клечка, токо рѣчи безкръвна, безжизненна, отчаяна отъ живота...

— Но коя е тя? Азъ се пакъ не разбирамъ...

— Та земята. Господи Боже, какъ да не можете да го разберете.

VI

— Ами какъ сте се срѣщали съ нея?

— Какъ, обикновено. Хвърчинъ, хвърчинъ, па най насѣтиѣ все ще поусѣтишъ, че това не е животъ. Пресми ашъ се, слѣдинъ, мислишъ, мечтаешъ, но винаги ето инъ на страна отъ тоя вървежъ га усѣмния и разкритикуващия животъ. Осѣщанието, че си отласнатъ отъ общия жизненъ вървежъ, попѣкога достига до отчаяние. „Господи, помислювашъ си въ таквото минути, попѣ пѣкому или за нѣщо да съмъ потрѣбенъ!“ И за забѣлѣзване е, че подобни минути сж особенно тѣжки за младежъта пролѣтно време. Като нарочно се случватъ особено тъмни вечери, повечето кѣдѣ края на пролѣтътъ, въ които не знаешъ кѣдѣ да се дѣнешъ. Ето единъ такъвъ день се случи и въ мой животъ. Отъ сутринъта слънцето правѣше чудеса: и гърѣше, и блѣтѣше, и играеше, и пѣеше, — да си вземешъ просто ума! Хвърчахъ азъ презъ тоя день като омаинъ, и надвечеръ се случихъ въ тая градина, що е рѣдомъ съ градината на войводата. Тамъ сжщо имаше прехубавичко момиче, тъкмо за женение. Цѣлъ день тя заедно съ единъ мандъ момѣкъ, прѣкараха най превъходно; тичаха, играеха и се смѣха... Но ето ти мръкна,—тишина... задуха... тъмнота... Чувамъ, прекъснаха да се смѣятъ, — плачатъ... Той казва: „Ей сега ще се убия!...“ Тя казва — Махнете се!... „Ще се удавя!“ Завтече се. — „не, не!... Върна се... Лигавиха се, цѣлуваха се, плакаха, владинаха... Обзе и мене тѣга тѣговита!... Обзе ма и мене тѣга, че съмъ самъ на тоя свѣтъ. Тѣма безнаходна, подобна на тъмнината на нея вечеръ; тѣжепе на душа ми... — Отъ пѣкадѣ премина, или, по право полегка пропѣлзѣ презъ храстето и дърветата широко течение на въздуха, и като че да бѣше пѣкое юнашко дѣхание. Подзе ма то, това дѣхание, и ма донесе тука, при нея... Надъ нея тогива имаше дърво, сжщо цѣло изгорено отъ проклѣтата пещъ (не откалѣ зрителя го отѣчѣ) докара ме и ме сложи върху едно лиече. И стана пакъ неподвижно, задушно и тѣжко... Азъ я виждахъ ясно ней, измѣчена, изсѣхнала, и на душата

ми стана още по тѣжко... И не зная затуи ли, че въ съвѣдната градина, откъдѣто ме подвзе вѣтъра, тежко въздишеха и плачаха... или защото заплака най сестръ и тъмното небе, като ронѣше бавно една по една сълзигѣ си върху земята, тревата, и листията, стисна се и у мене гърлото, насълзихъ се и азъ... Всичко плачеше илюлю въ благоухающия тонѣтъ мракъ... И не помня какъ, азъ потънахъ въ сълзи, сваленъ отъ небеснитѣ сълзи върху разилаканата земя, осѣтихъ да се простиратъ къмъ мене слабички рачици, изсѣхнали и мокри отъ сълзигѣ що капѣха отъ очитѣ ѝ...

VI

Сутринята бѣ вѣликолѣпна. Слънцето пакъ правѣше чудеса. Наситената земя се упояване отъ горѣнитѣ нѣри; всичко растително блѣтѣше съ пълнотата на сили и сокове, стремѣше се къмъ животъ и свѣтлина. И да можяхте да зърнете вий нея сутринъ въ оня кѣтъ, къдѣто едно време стърчение проклѣтата пещъ, щѣхте да видите, че тя не умрѣ отъ охтика, не извѣхна, — напротивъ, празното и изсѣхналото мѣсто бѣше влажно и съживено: малкото зелено стрѣкче съ весело, живо око гледаше Божия свѣтъ.

То — бѣхме вече ний.

VII

„Бихъ искалъ, много бихъ искалъ да порасправя за тия хубави дни, но какве да прави! Навиватъ съвѣъмъ отъ другъ родъ въспоминанья... Навиватъ тѣ, покриватъ ясенитѣ дни, и сега толкова ми е тѣжко да си припомнувамъ опова, що самъ нахлува, щото за сега ще ще говори за себе си. Но ето на какво обърнете внимание: госпожпцата и младото момче, за които ви расправихъ, и тѣ най насетнѣ сѣщо се ожениха, безъ да се гледа на тия имъ, „идете си“ и ще се убия. Ожениха се и сѣщо, разумѣна се, „блаженствуваха“... до единъ мѣсець време... Сетнѣ, гледамъ, Иванъ Андричъ съ портфелче подъ мишница, сгугушенъ, съ под-

ната опашка, заешката да подекача къмъ мировото съдилище да защитава търговеца Чистомордова, който не платилъ на работниците пари, които имъ се дължали и който ги накаралъ да просятъ. Каква е тая промъвна?

И двамата тѣ, и той и ти, бѣха за чудо хора: добри, хуманни, прочитаха добри книжки, мислѣха свѣтло за хората. И веднага туй заешко тичание, — възгледъ къмъ господата съдии, за да накажатъ несправедливостта въ образа на мужиците, и да прославятъ правдата въ образа на извѣдника Чистомордовъ. — Що е това отъ васъ, Иванъ Андрѣичъ, колко сте се измѣнили? — попиташъ го него. — Не може човѣкъ и да ви познае. Не ви ли е добръ?

— Не, нѣма нищо!.. Много грижи. Работа. Семейство!.. „Защо не се виждате“? Нѣмате ли еднъ кой си книга?.. — „Къдѣ! има ли редъ за книги... Нека се оженимъ, тогива ще познаете що сѣмъ за книги“... Та що е туй? Отъ що се е той уманилъ, защо е забравилъ всѣкъква справедливостъ, стугунилъ се, изсѣхналъ, закоравилъ, сѣдѣнилъ се, и махналъ еъ рѣка на всѣчко свѣщенно?.. Кое го е толкова скоро панитило? Казва, „жена“. — Но какво има въ нея ужасно?..

Или ето ако обичате поразмислете върху това е: въ вѣстниците пишатъ, че при френското военно министерство се е образувалъ единъ особенъ корпусъ отъ офицери, които щѣли да сѣмъ нѣщо като хвърковатитѣ гущери въ допотопнитѣ времена; щели да хвърчатъ на въздушни балони, и щели да биятъ отъ тамъ мирнитѣ жители съ топове отъ панкладиевъ, или, още съ нѣкакъвъ си новонамѣренъ съставъ, който билъ ето пѣти по силенъ отъ барути... Заплатата на хвърковатитѣ гущери щѣла да е 350 франка паръ муа и порционни; а ако дѣйствиували добръ, то естѣ, ако умѣрвали тъкмо въ точката, ако смазвали съ стотини хиляди хора, тогива щѣло да има и притурка и лежционъ доперъ, щели да имъ приноднесатъ. Попитайте тоя хвърковатъ гущеръ „Защо той свирѣствува“? Той безъ друго ще ви отговори само „Famille!“ Добръ. Да идемъ, да видимъ що сѣмъ за кръвопийници ония, отъ които тая

„Famille“ се състои. Какво излиза? Твърдѣ миличка гоепойка Жюлиеттѣ и бебе — само туй, и нищо повече! И тѣ сж, които пратили мъжътъ си и баща си да кръвопийствуватъ подѣ небесата! И на умъ даже не имъ е идвало подобно нѣщо! Погледнете ги: въ това време когато хвърковатия гуцерь умѣрва съ торпедата си мирнитѣ жители (разбира се не Жюлиетти, а Амакхени), тѣ т. е. Жюлиеттѣ и бебето, облѣчени като куклички, взели умбрелкитѣ си, на тръгнали да се поразходятъ въ Люксембургъ... Поразходили се, нагледали се на карагозинитѣ, при това, и майката, и дъщерята еднакво сж се понасмѣли, наминали сж въ дюкени да поразгледатъ капелитѣ и куклитѣ, на сж се върнали дома си... Пронзлѣзла е неприятна сцена съ бошната за туй, че у бебето отъ сутринята носето било зачервено... Разбира се, крива е бошната. Сетиѣ биде писано писмо до хвърковатия гуцерь, въ което стоеше само, че „ний излѣзахме“, „дойдохме“, „отидохме“ и че „бошната е крива“... Но защо той хвърка съ торпеди подѣ облаци? Кой дяволъ го е закаралъ тамъ? Защо истреблява хора?

— Famille!

— Какъ ви се вижда това!

Понеже никой, въ сжщностъ, нищо не приказваше и не питаше, то на несжществуеще питанне, не трѣбваше и да отговорямъ... Прочее, продължавахъ пакъ да съдя, да мълча и да слушамъ.

IX

— „Немога да некажа до колко това е ужасно. Едвамъ отъ „нея“ и мене става едно ний, и едвамъ на нѣколко време осѣтихме истинско жизнено единство, цѣлостъ и пълнота отъ животъ—гледамъ, нѣкакъ страшно ми става студено, и осамотено... Тя постоянно е съ мене; но азъ се пакъ съмъ самия... Въ това време когато тя, зеленото стрѣкче съ дяволито бързо живичко око, потегли на *стъбло* къмъ топлината, слънцето и плодорието,—азъ тоя критикъ, приемѣхулиникъ, либералъ, радикалъ, утонистъ и нихилистъ, гордъ човѣкъ, протее-

тантъ и вообщо, на диявола братъ, се обърнахъ на коренъ и понѣзихъ тадѣва на вѣтрѣ въ земята на една тъмна грижлива работа; заподскачахъ като заекъ въ мировото еждинце да защитавамъ търговеца Чистомордовъ, почнахъ да бърборя, „правдата отъ двадесетий поемѣний!“ „правдата отъ петнадесетий октомврий, декемврий!“ Ако биха ми предложили стотина рубли и порционни, за да стана хвърковатъ гунцерь, истина ви казвамъ, нито една минута не бихъ се замислялъ.

Ами я да се възбунтувахъ, да прекрати черната си работа, — тя би повѣхнада; а това е ужасно, това е цѣло убиство, това е смъртта ми. Да умрѣше тя, живота ми би билъ безцѣленъ, глунавъ. На за кой дяволъ ми е търговецъ Чистоплюевъ?

Трѣбва да се живѣе!

„Нанесина, струва ми се, че „въ нашето общество“ той и тя си уидневатъ само до брака; т. е., до брака тѣ употребяватъ всевъзможни усилия за да намѣрятъ помежду си нѣщо общо. — въ книгитѣ, въ мѣститѣ, въ възгледитѣ. И съ глътение къмъ това общо, подъ натиска на вроденото стремление къмъ пълнотата на съществуването, правятъ единъ другиму всевъзможни отетжки, изравнятъ взаимнитѣ си общи мѣния, и теоретически однородни, нѣй сеститѣ образуватъ отъ себе си едно ний; по цомъ се заночие живота, практиката на живота и ролитѣ на единия и на другия, все пакъ потръгватъ по свършено различни посоки. Същото бѣ и съ насъ: тя почна да изпълнява, да събира сили за бѣдѣцето поколение — въ това се изказа нейната работа. Моята работа се изказа въ необходимостта да добивамъ материалъ за силитѣ ѝ, и ето ний почнахме да се раздѣляме; — тя въ стѣбло и цвѣтъ, нѣкъ азъ въ коренъ, — тя къмъ слънцето, азъ къмъ тъмнината... И постепено помежду нейната и моята работа почна да се образува пропастъ.

X.

Огнѣрвентъ, като стоиме ний, бѣ доста добръ. Още не надълбоко бѣхъ влѣзалъ въ земята: до мене още дости-

гаше хорекния говоръ, още можахъ да съчувствувамъ на нѣщо, да мисля за нѣщо общо, за чуждо, обществено и въ това време не ми бѣше тѣжко; работата бѣше не съвѣтъ неприятна, (бѣхме изели да привеждаме отъ френски)... Но на жена ми почна да засѣща пътятъ, що бѣ оставалъ отъ онова сѣщо дърво, върху което азъ едно време бѣхъ плакалъ; —тя не виждаше слънцето, страхуване се отъ малокръвие, а въ книгата „Отгледване на дѣцата“ има казано, че малокръвието се предава чрезъ наследство. Това я извънрѣдно вънцуване, та и азъ сѣщо се бояхъ отъ това, и сто затрѣбва кватира на слънце: превода не даване потрѣбното възнаграждение и азъ трѣбване да търся адвокатска служба... Азъ тичахъ и търсихъ като лудъ; енергията ми порастна до крайностъ; въ една нощъ азъ се промъкнахъ въ земята подъ остатъците на една тухла, чакъ на една педя подъ земята. Тукъ вече не се чуваше хорекния говоръ, —нѣмахъ и време да слушамъ, какво „тѣ тамъ“ приказватъ. Не бѣ аѣсно на мене; трѣбване ми кватира на слънце; тя, жена ми, трѣбване да надмине по-скоро прокѣтния пътъ, и азъ подъ впечатлението само, какъ да намѣря срѣдства, не се замислихъ да замрѣжа единъ твърдъ почтенъ червей, въ догловицето на който бѣхъ се промъкналъ подъ земята. То бѣ единъ почтенъ едновременно старецъ, който много работилъ презъ живота си за черната прѣстъ, както бѣхъ прочелъ у Дарвина. Отгърво азъ бѣхъ се заловилъ за черната земя, по страхътъ да не би да охтикяса жена ми, ме накара да се золовя и за самия старецъ. Съ единъ тънка жилавица го обвихъ азъ напреки. Като подхлъзвхъ отдолу подъ шкембето му увѣрихъ го въ благонадѣждността си, завзехъ се да води процеса му, и постепенно като го обвивахъ, все напреки толкова го затѣгнахъ, толкова бѣхъ вънзалъ въ довѣрието му, щото той на умирање, ми остави цѣлото си богатство, то естѣ, простичко да се каже, той умрѣ, изгни, азъ пакъ вемухахъ венчката тая черна прѣстъ; а жена ми се приеѣли въ нова кватира „на слънце“ т. е. бърже се издигна надъ прокѣтния пътъ и се осѣти *по добръ*...

Сетиѣ дойде ѿ времето да роди, и азъ още по на дълбоко се забихъ въ тъмнитѣ бездни на земята.

Като се отдалечавахъ постепенно отъ бѣлия свѣтъ, като изгубвахъ постепенно свързката съ общитѣ, сега вече непотрѣбни, пречащи на мене интереси, азъ все повече и повече се съсредоточавахъ върху извличането средства. Всичкитѣ ми дѣйствиия почнаха да пропестичатъ, право да си кажа, отъ корисни побуждения. Тамъ, подъ земята, сѣщо, въѣкакви хора се преплитатъ и сѣщо интригуватъ, конкуриратъ ловятъ мѣста, — всички иматъ семейства. . . И азъ разбира се станахъ съ тѣхъ едно: почнахъ да „съчувствувамъ“ на онова, което ми даваше възможность да вемуквамъ материялна сила, и да не съчувствувамъ на всичко, което лѣмтѣше да тури предѣлъ на моята личность. . . . Сърдцето ми почна да се разваля, да фалшиви, да се озлобява на нѣкаква си неправилна неправда; ето наприимѣръ, рѣдохъ съ мене е преголѣмата гергина, и ѣде за седемъ мина, па азъ ѿ казвамъ, че ти е „подла личность!“ Казвамъ, че трѣбва да се тури предѣлъ на кражбата на бакширекитѣ земи, а въ сѣщностъ ме е ядъ затуѣ, че не ми се е паднало и на мене парче отъ тии земи, и че азъ трѣбва есугушенъ да сѣди въ управлението на московско-индийската желѣзница.

Но поѣкога, изведиждъ те обвземе ужасъ отъ оня безсмисленъ, тѣжъкъ трудъ, който нито денѣ, нито поѣѣ не ти дава мира; доядѣте ~~не~~ на всичката тая мръсотия, която те заобикаля. — нищо освѣтъ печалба, вливанне земни сокове, и нѣкакво си мълчаливо и мрачно мѣсканне. Въ перспектива, поне нѣкаква радостъ — нищо. Пита се: защо е всичко туй? — „Зѣбки покарватъ!“ Зѣбки израстватъ! — А пѣкъ азъ трѣбва подлостни да прави, да, подхалимничамъ да се прекланямъ? — Зѣбки!..

XI

— „Въ сѣки единъ день работитѣ ни почнаха да се раздѣлятъ се повече и повече на различни посоки; тамъ зѣбки — първенци, — а у мене интриги, нѣкакви си аванси, нѣщо не до тамъ чисто въ книжката, страхъ

да се изгуби службата... Какво ли общо има? Азъ не зная. Какво да правя, какъ да се изгърти, — а ти ми сочи зъбкитѣ, изпеква всичкото ми внимание... Тя е повече и повече влиза въ тайната на разклоняването на своята работа, пъкъ азъ само осѣщамъ увеличающата се потребностъ все по надълбоко и по по дълбоко да се забивамъ въ земята, и споредъ това повече да се отдалечавамъ отъ нея и отъ общественитѣ интереси. И двамата ний се измъчваме надъ отдѣлнитѣ си работи, които нѣматъ нищо общо помежду си, и двамата почваме да се докачаме.

— „Никакво съчувствие къмъ моитѣ подземни страдания! — Злобно си мисля азъ, изпразвайки общинската каса, и казайки че ти е сега тамъ горѣ на слънце, стои си и само мисли какъ да облече дѣцата си по последна мода.

Така ний коренитѣ ржжжимъ тамъ подъ земята. Ами тѣ цвѣттята, мигаръ не сж възмугени противъ насъ? Тѣй зерь!...

— Само едно знае: дойде отъ управлението на хвърковатитѣ гуцери, енички му разговоръ с динамитъ, та динамитъ, пламнали вещества, и кой на сто повече щѣлъ да убие... У Кошито рема, а пъкъ той ми дрънка за председатели на общинското управление, — твърдѣ ми то дотрѣбвало! Щѣтъ день самичка, едвамъ дочакамъ пладнѣ, а като се нахрани излиза на книги да играе, — по неволи ще затжигнешъ...

Ето така и живемъ едни день! Наистина и сега у насъ се случватъ минути, когито ний отпново щастливото съзнание жизненната пълнота, а напротивъ въ време на горчивото съзнание, че ний двамата сме нещастни и че всичкитѣ ни страдания ужъ бѣдѣщето по колениа, — съвѣмъ нищо не значить, че поколенията ще да страждатъ така както и ний... Ето и сега, наоколо насъ, що умираме, започватъ вече да живѣятъ нашитѣ дѣца, и тѣ вече сж се повзренили. Азъ вече чувамъ какъ голѣмия ми синъ ровийки земята съ посоа си, бърбори:

— Никакво развѣтие!

— Сиромаша!...

И пъма защо да съжелявате, че градушката е пре-
сѣкла живота ни преждевременно — дотѣгна ни! Не
мъчихме се!... Да не бѣше градушката, щѣше да дой-
де есента, зимата, снѣгътъ щѣше да ни затрупа и без-
полезна неизменна мъка щѣше да се свърши също
безъ никакви послѣдствия.

Тука се азъ събудихъ: въ свършено тъмната
станционна стая, влѣзе готвачката съ свѣщъ. Силната
свѣтлина ме осѣли, азъ се стреснахъ, дойде ми на умъ,
че съмъ омаднахъ и поръчахъ чай.

Ето каква неразбраница ми разказа другара ми.

— Та що рѣкохъ му азъ, — венчко това е истина!

— Да! за цвѣтита може би да е истина, а за хо-
рата — истина е, но не цѣла!

— Че какво не истина тукъ?

— Не достига хорекото право да рѣче човѣкъ
„не щѣ!“ Ето какво не достига... Така именно борба съ
тѣжпосѣгъта и същевременно желанието да се достигне
пълнота на съществуването, та да я осѣти човѣкъ,
така да се рѣче, въ всевъзможни направления, — имен-
но тя се е обърнала сега въ подобна една непревлекателна картина на семеенъ раздоръ....

2.50
АНТ. АННА

„ПОЧИВКА“

СБОРНИКЪ

ОТЪ

Романи, повѣсти и раскази, избрани изъ всемирната литература.

Ще излиза въ размѣръ 7-8 коли на мѣсецъ.

ЦѢНА 10 ЛЕВА ПРЕДПЛАТЕНИ.

Разсрочка въ исплащанieto става по особено споразумѣние съ редакцията.

Полугодишенъ абонаментъ не се приема.

Всичко що се отнася до — „ПОЧИВКА“ се испраща въ Шуменъ до Редактора **Анна Велкова Сакжзова.**

За неполучаванieto на нѣкоя книжка отъ „Почивка“ трѣбва да се съобщава до получаванieto на слѣдующата.
